

MALMÖ HÖGSKOLA
Hälsa och samhälle

KVINNLIGA KONTRASTER & FÖRDUMMADE MÄN

EN STUDIE AV JULKALENDRAR UR ETT
QUEERTEORETISKT PERSPEKTIV

SARALISA BENGTSSON
FRIDA JOHANSSON

FEMALE CONTRASTS & MEN MADE STUPID

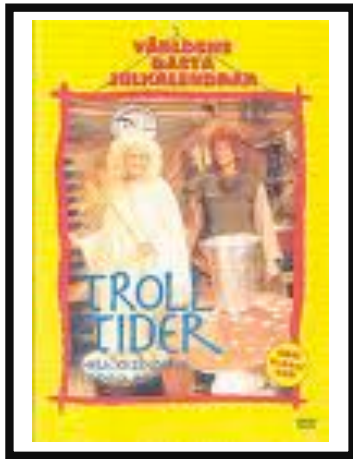
A STUDY OF ADVENT CALENDER FROM A
QUEER THEORETICAL PERSPECTIVE

SARALISA BENGTSSON
FRIDA JOHANSSON

Bengtsson, S & Johansson, F. Kvinnliga kontraster & fördummade män. En studie av julkalendrar ur ett queerteoretiskt perspektiv. *Kandidatuppsats 15 högskolepoäng*. Malmö högskola: Hälsa och Samhälle, fakulteten för Hälsa & Samhälle, 2010.

Eftersom julkalendern är ett återkommande fenomen i Sverige med minst en miljon tittare per avsnitt varje år anser vi att en studie av dessa ur ett queerteoretiskt perspektiv är intressant och kan ge en idé om hur uppfattningar kring vad som är normalt respektive avvikande skapas och reproduceras. Det centrala i våra frågeställningar rör presentationen av könsroller samt vilka egenskaper karaktärerna tillskrivs utifrån könstillhörighet då vi ser en problematik gällande vilka attribut som tillskrivs könen utan eftertanke eller reflektion över hur detta kan påverka exempelvis skapandet av genus. Resultatet av uppsatsen visar bland annat att heteronormativiteten i regel upprätthålls även om det går att utröna avvikelser från det som uppfattas som normativt normalt.

Nyckelord: Genus, heteronormativitet, julkalender, könsroller, queer, semiotik, SvT.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
Problemformulering	6
Syfte och frågeställningar	7
Disposition	7
METOD	8
Textuell analysmetod - semiotik	8
Urval och avgränsning	10
Praktiskt tillvägagångssätt	10
Forskarrollen	11
BAKGRUND	12
Radiotjänst, Public Service och Sveriges Television	12
Sveriges Televisions jämställdhetspolicy	12
Julkalendern	13
TIDIGARE FORSKNING	15
Barn och påverkan av Television (Tv)	15
Tv som del i barns identitetsskapande?	16
Genus & rörlig bild	18
TEORI OCH BEGREPP	19
Homofil- och gayrörelsen	19
Övergången från gay till queer	20
Queerrörelsens framväxt inom det akademiska fältet	21
Queerteori	22
Heteronormativitet	22
Heteronormativiteten som analysverktyg	23
Genus	23
Alla måste ha ett kön	24
Hur genus skapas	24
Könsroller	25
Hegemonisk maskulinitet	25
EMPIRISKT MATERIAL	26
Trolltider (1979 samt 1985)	26
Sunes jul (1991)	26
Julens hjältar (1999)	27
Superhjultejul (2009)	27
ANALYS	28
Heteronormativitet och andra betydande band	28
Trolltider (1979)	28
Sunes jul (1991)	29
Julens hjältar (1999)	31
Superhjultejul (2009)	32
Normavvikelser och presentation av könsroller i julkalendrar	33
Trolltider (1979)	33
Sunes Jul (2001)	35
Julens hjältar (1999)	35
Superhjultejul (2009)	36
Kvinnliga kontraster och fördummade män	37
RESULTAT	38
Representanter av det manliga könet	38
Det kvinnliga könets representanter	39
Skillnader över tid	39

SLUTDISKUSSION	41
REFERENSLISTA	44
Internet.....	44
Övriga källor	45

INLEDNING

Mamma Karin, pappa Rudolf, storasyster Anna, lillebror Håkan och Sune åker till en herrgård i sin bruna gamla Volvo för att frossa på det uppdukade julbordet. Väl på plats händer en rad olika dråpligheter, till exempel då pappa Rudolf börjar hugga in på julbordets läckerheter innan ens värdinnan på herrgården hunnit välkomna familjen och visat dem till deras bord eller när han ska imponera på sina familjemedlemmar genom att tända ett ljus med en cowboyimitation. Sune tar ett äpple i väntan på att familjen ska hänvisas till ett bord. Då tillrättavisar Rudolf Sune genom att utbrista: ”Sune, ät dig inte mätt på sådant vi har hemma!” När Sune kort därefter äntligen fått hämta sin tallrik och ska plocka till sig det han vill ha från julbordet säger Rudolf: ”Ta lax, det är dyrt...jag menar gott!”

Ovanstående är en beskrivning av några scener ur avsnitt åtta i *Sunes jul*, en julkalender som sändes år 1991 och som vi fann och fortfarande finner underhållande. Julkalendrar har sänts i 50 år och är en folkkär och vedertagen tradition under december månad. Eftersom julkalendrar är ett återkommande fenomen som tillhandahålls av Sveriges Television (SvT) och som har omkring en miljon tittare per avsnitt anser vi att det är intressant att undersöka dessa ur ett genusperspektiv. Då julkalendrar riktar sig främst till barn finner vi det intresseväckande att studera vilka egenskaper som karaktärerna tillskrivs utifrån respektive kön samt om det går att urskilja könsroller. Julkalendrar är för många en del av julfirandet och något som vi minns och uppskattar. Som barn uppmärksammade vi troligtvis inte om det fanns några skillnader mellan hur karaktärernas egenskaper yttrades utifrån kön men det kan ha påverkat förväntningarna på den egna självbilden i viss mån. Vårt intresse kring könsroller samt de förväntningar som finns på respektive kön ligger till grund för den här uppsatsen. Inom genusforskningen har attityder och föreställningen om hur män och kvinnor, pojkar och flickor skapas och fungerar studerats. Forskningen har resulterat i att vi idag har olika begrepp och teorier som förklarar genus och hur genus formas. Medier, människor, institutioner, alla är med och skapar genusordningen på ett omedvetet eller medvetet plan.

Många menar att just könstillhörighet är den mest grundläggande kategoriseringen vi gör av andra människor (Jämställd förskola och skola, 2010-05-05). Redan i tidig ålder skapas förväntningar hur du ska bete dig vare sig du är en flicka eller en pojke. Inom skolväsendet finns läroplaner som rör jämställdhet och därmed ska motverka skapandet av könsroller men ändå lever idén kvar om ”stökiga pojkar och tysta flickor” kvar (ibid). Vi kan också se hur stora klädföretag reproducerar könsrollerna genom att anta att flickor vill bära rosa och pojkar blått samtidigt som andra företag även bidrar med att marknadsföra leksaker som ofta utgår från att flickor vill leka med dockor, mjukisdjur och köksredskap medan pojkar föredrar leksaker som föreställer motorfordon och hjältefigurer. Föreställningarna om könsroller (Jämställd förskola och skola, 2010-05-05) handlar ofta om att de egenskaper som tillhör respektive kön styr hur du blir bemött, hur du förväntas vara och vad du förväntas göra i olika situationer (ibid). Som barn kan det vara

frustrerande att uppmuntras till ett beteende och nedvärderas för ett annat på grund av sitt kön. Eftersom vi anser att uppfattningen om vad som är typiska egenskaper för flickor respektive pojkar är socialt konstruerat och ej medfött faller det sig naturligt att fånga ett segment, som tar sig i uttryck i rörlig bild, av vad som kan vara en betydande faktor för skapandet av könsroller.

Då SvT som sänder julkalendrar har en jämställdhetspolicy finner vi det lämpligt att få en större förståelse för huruvida denna upprätthålls och förmedlas i de valda julkalendrarna.

Problemformulering

Julkalendern från SvT är något vi, och många andra, minns från vår barndom. En nedräkning till julen och därmed en stor del av julfirandet. Även i vår omgivning, då som nu, kan vi se att julkalendern fortfarande är en del av människors jul runtomkring i Sverige. Eftersom många människor tittar på julkalendern än idag och att det för många är en vedertagen jultradition anser vi som sagt att det är av vikt att studera hur genus skapas och presenteras i julkalendrar.

Då barn likväl som vuxna konstant utsätts för oändligt många intryck är det praktiskt taget omöjligt att avgöra i vilken utsträckning de påverkas av media men intressant är likväl vad media förmedlar. Vi blev till en början intresserade av att undersöka i vilken utsträckning barn påverkas av media, i form av barnprogram, men eftersom mätning av påverkan är problematisk har vi lagt fokus på vad som förmedlas. Fokus ligger då särskilt på vilka egenskaper som tillskrivs karaktärerna sett utifrån deras könstillhörighet samt vilka eventuella förändringar som har skett över tid.

Forskning visar att egenskaper fortfarande värderas annorlunda sett utifrån huruvida de beskrivs som manliga respektive kvinnliga där de manliga egenskaperna fortfarande är den ledande normen (Connell, 2008). Uppfattningen berör även förväntningar kring hur exempelvis pojkar respektive flickor ska vara, hur de ska bete sig, hur de ska klä sig, vad de ska tycka om och vilka intressen de ska ha. Problemet ligger i att kvinnan generellt sett är underordnad mannen i vårt samhälle och att den manliga normen är det vi lär oss att sträva efter. En annan aspekt av detta är enligt Connell (2008) att mannen som inte uppfyller den manliga normen kan ses ner på av andra män och att vi där hamnar i en hierarki av olika manligheter som är värda mer eller mindre (ibid). Aspekter som faktiskt reproducerar de manliga respektive kvinnliga attributen anser vi finns överallt och är signifikanta från barnsben till vuxen ålder. Problemet enligt oss ligger alltså i vilka attribut som tillskrivs de olika könen utan eftertanke eller reflektion och således tenderar att återskapa den genusordning vi menar genomsyrar det samhälle vi lever i.

Julkalendern sänds i SvT varje år och når ut till majoriteten av befolkningen i jultider, såväl barn som vuxna, vilket väckte vår nyfikenhet över vilka signaler som sänds ut angående exempelvis vilka egenskaper det manliga respektive kvinnliga könet ges sett ur ett genusperspektiv. En intressant infallsvinkel är att studera julkalendrar som produceras av SvT, alltså Public Service, för att det betyder att programmet finansieras av skattepengar. Då barn är en högst mottaglig grupp för strömningar från sin omgivning menar vi att det är av betydelse att

reflektera över vad ett årligen återkommande program med minst en miljon tittare per avsnitt förmedlar för uppfattning gällande manliga och kvinnliga attribut.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur genus skapas och presenteras i utvalda julkalendrar. Fokus ligger på huruvida det finns några skillnader i hur karaktärernas egenskaper tillskrivs beroende på könstillhörighet. Genom olika teorier som berör genus önskar vi få en uppfattning om hur det som förmedlas kan tänkas återskapa förväntningar på könsroller och vilka egenskaper som tillskrivs könen samt huruvida genusordningen i detta avseende vidmakthålls.

Hur presenteras könsroller i SvTs julkalendrar?

Finns det några skillnader i hur karaktärerna tillskrivs egenskaper utifrån deras könstillhörighet och hur yttrar detta sig?

Går det att urskilja några skillnader rörande ovanstående frågor över tid?

Disposition

I följande kapitel diskuterar vi val av metod, textuell analysmetod, vår roll som forskare samt vårt urval och avgränsning. Vi tar även upp det praktiska tillvägagångssättet som uppsatsen inneburit. I kapitel två presenterar vi bakgrunden till julkalendern samt kortfattad information om SvT och Public Service. Kapitel tre, tidigare forskning, presenterar studier gällande julkalendrar och genus, medias påverkan på barn samt genus och rörlig bild. I nästkommande kapitel beskrivs vald teori samt relevanta begrepp och i kapitel fem redogör vi för vårt empiriska material. Vidare i kapitel sex presenteras analysen av julkalendrarna som följs av ett resultatkapitel. Slutdiskussionen är det åttonde och avslutande kapitlet.

METOD

Materialet, det vill säga de valda julkalendrarna, kommer att studeras utifrån en textuell analysmetod där tecken och deras funktioner är det som observeras. Utöver den valda analysmetoden kommer vi att diskutera vår roll som forskare, vilka urval och avgränsningar som gjorts samt det praktiska tillvägagångssättet för studerandet av uppsatsens material.

Textuell analysmetod - semiotik

Den valda analysmetoden kallas semiotik vilket är ett begrepp som innefattar studier av tecken och teckensystem (Lindgren, 2009). Grundaren till den strukturella språkvetenskapen, där semiotiken har sina rötter, är fransmannen Ferdinand de Saussure. Simon Lindgren skriver i sin bok *Populärkultur - Teori, metoder och analyser* att semiotiken lutar sig både mot Sausses och amerikanen Charles Sanders Peirces teorier. Lindgren menar att det, trots att dessa teoretiker använder sig av olika begrepp inom ramen för metoden, inte finns några motsättningar mellan de olika perspektiven. Den textuella analysmetoden används inte enbart för att studera språket utan kan tillämpas på allt som har ”meningsbärande kulturella uttryck” enligt Lindgren (2009, s 63). Metoden kan med andra ord fungera som ett analysverktyg även på tv-program såsom julkalendrar vilket är vårt valda område i uppsatsen.

Tecken, även kallade symboler, är någonting som står för något annat. Det vill säga att ett tecken är något som har en betydelse och som därmed producerar en mening (Lindgren, 2009). Saussure menar att tecken har en dubbelsidighet och måste sammanlänkas för att få kopplingen mellan uttryck och innehåll, han jämför detta med att omöjligheten att dela de två sidorna av ett pappersark. Aristoteles och Platon menade att ingenting har fått sitt namn med hjälp av sin innebörd. Denna slutsats hävdar att det inte finns någon koppling mellan till exempel blå/gult och svenskt utan att det endast är ett resultat av språkliga och kulturella konventioner (ibid).

Ett tecken har sju funktioner där en del funktioner kan vara mer framträdande än andra. Lindgren (2009) menar att tecken framförallt har en *referentiell* funktion, alltså en förmåga att tydligt referera till något och därmed påvisa ett visst innehåll. Dessa referentiella tecken kan finnas i exempelvis en rubrik eller en bild som med hjälp av betraktaren avkodas och får en betydelse genom dennes verkliga erfarenheter. Med hjälp av bilden ovan kan vi ge några exempel på den referentiella funktionen. Det är en chokladdryck som marknadsförs och att denna produkt enligt företaget, som fungerar som avsändaren, är ”delikat”, ”kraftig” och ”hälsosam”. Detta ger för oss ett intryck av att det är en välsmakande chokladdryck som dessutom inte är skadlig för hälsan. Vi ser också en glad flicka

som omfamnar chokladdrycksförpackningen och att det kostar cirka två öre per kopp vilket ger oss en känsla av att man blir glad av denna produkt och att den även är prisvärd. Därutöver menar Lindgren (2009) att det finns en *metaspråklig funktion*, det vill säga en andra funktion som antyder hur tecknet kan förstås i relation till vilka koder som finns. I vårt bildexempel kan vi till exempel snabbt avläsa att det rör sig om en reklambild då vi känner till hur dessa brukar se ut. Den metaspråkliga funktionen resulterar därmed i att vi kvickt avgör vilken genre bilden eller/och texten tillhör innan man läser vidare (ibid).

Den tredje funktionen är den *formella* som rör kvalitén i objektet man studerar. Om objektet är till exempel i färg, är en stillbild eller en reklamfilm kommer således påverka vår uppfattning om det vi ser. Den fjärde och femte funktionen handlar om vem som är objektets *avsändare* respektive *mottagare*. I vårt uppsatsmaterial blir alltså avsändaren SvT och mottagaren tittarskaran, då tittarskaran blir vi som forskare i det här fallet. Lindgren (2009) menar att i detta förhållande skapas tecknen. En tolkning av vår bild på föregående sida kan då vara att man gör sitt barn glad genom att ge henne/honom choklad och att man kan ge sitt barn choklad utan någon icke önskvärd effekt på hälsan med denna produkt. Dessutom verkar det som att man får mycket för pengarna eftersom chokladdrycken endast kostar två öre per kopp men huruvida det är billigt eller ej beror självklart på i vilken tidsperiod det utspelar sig. Vi kan dock anta att det är billigt eftersom de har valt att framföra det på sin reklam samt att vi kan se att reklamen är av äldre karaktär utefter de referensramar vi har. Vi kan även urskilja en signal om att produkten riktar sig främst till barn med den färgglada bilden och den glada flickan medan den även marknadsförs gentemot vuxna med det billiga priset. De två sista funktionerna hos ett tecken kallas den *fatiska* funktionen där till exempel det svenska språket utestänger vissa men omfattar andra samt den *kontextuella* funktionen som anger i vilket sammanhang tecknet verkar exempelvis under vilken tid, på vilken plats och i vilken miljö. Vidare skriver Lindgren (2009) att det finns medieforskare som kommit fram till att tecken har tre grundläggande egenskaper:

”Tecken kommenterar inte bara världen, utan utgör i sig själva ting i världen – inte minst i den sociala världen.

Tecken förmedlar inte bara betydelser, utan producerar dem.

Tecken producerar flera olika betydelser, inte bara en betydelse per tecken.”

(Thwaites, Davis och Mules, 2009, s 64)

Enligt Lindgren (2009) är det av stor betydelse att när forskaren ska använda sig av semiotiken vara tydlig med begreppsanvändningen. Han menar eftersom man genom semiotiken studerar betydelser utifrån olika angreppssätt måste detta klargöras av forskaren för att få en begriplighet. Det som studeras kallas ”texten” och skall preciseras när semiotiken används som metod. Eftersom julkalendrarna, alltså vår text, ska studeras utifrån genus kommer karaktärernas utseende, attribut, handlingsmönster och dialoger, som fungerar som tecken, vara centralt i uppsatsens analyserande del (Lindgren, 2009). Urvalet av tecken som återfinns i julkalendrarna kommer att grundas i sådant vi genom våra egna referensramar men även utifrån vald genusteori kan finna en mening och betydelse i.

Urval och avgränsning

Vid uppsatsens tidiga skede diskuterades lämpliga ämnesområden och vi kom överens om att barn och media skulle vara intressant. Eftersom det är så pass många olika tv-kanaler, svenska såväl som utländska, som sänder barnprogram behövde vi göra en avgränsning för att göra uppsatsens material hanterbart och även lättillgängligt. Avgränsningen resulterade i att vi valde ett program som återkommer årligen, sänds av SvT och har barn som målgrupp. Vårt val av Tv-kanal grundas i att SvT finansieras av skatteintäkter och även att det finns en lag rörande Tv-innehav vilket blir en intressant infallsvinkel i uppsatsen.

Vi kommer att göra ett selektivt urval av julkalendrar beroende av vår tidsram och för att besvara våra frågeställningar på bästa möjliga sätt. Eftersom vårt syfte är att titta närmare på vilka könsroller som förmedlas, vilka egenskaper som tillskrivs karaktärerna utifrån ett queerperspektiv samt om det skett någon förändring över tid kommer fyra stycken julkalendrar väljas ut. Fyra stycken julkalendrar blir således vårt material och antalet styrs av hur många julkalendrar som hinner studeras utifrån vår tidsram. Vi är även medvetna om att vårt material endast innefattar fyra stycken julkalendrar och vill därmed förtydliga att vi ej kan uttala oss generellt om julkalendrar men att uppsatsen ändå kan ge en uppfattning om eventuella återkommande fenomen rörande exempelvis könsroller och genus. Samtliga avsnitt ur valda julkalendrar kommer att studeras för att få en helhetsbild och specifika scener med relevant innebörd för vårt ämne kommer att studeras upprepade gånger för en djupare inblick. Det vill säga att i de avsnitt tecken, som kan vara betydande för vår analys, uppfattas kommer att studeras vid upprepande tillfällen.

För att få en uppfattning om i vilken utsträckning det skett någon förändring angående representation av könsroller över tid är den första kalendern vi valt att studera Superhjul jul från år 2009 och den sista är Trolltider från år 1979, vilken även sändes år 1985. Däremellan har även Sunes Jul från år 1991 samt Julens hjältar från år 1999 studerats för att få en tydligare uppfattning om huruvida SvTs julkalendrar återskapar förväntningar på de stereotypiska könsrollerna. För att kunna utröna eventuella förändringar som skett över tid har vi gjort en avgränsning som gör att det är ungefär tio år mellan de valda julkalendrarna. Eftersom vi har gjort denna avgränsning fann vi det lämpligt att börja med den senaste, det vill säga den från år 2009, för att sedan gå bakåt i tiden då den äldsta julkalendern blir den som sändes år 1979. Valet av de fyra julkalendrarna har även styrts av tillgänglighet samt av eget tycke.

Praktiskt tillvägagångssätt

Julkalendrarna kommer att lånas av bekanta eller från stadsbiblioteket. Eftersom den senaste kalendern, som finns med i vårt urval, sändes under december år 2009 finns den ej till försäljning eller utlåning utan kommer att studeras via Internet-streaming. Julkalendrarna kommer därefter att ses hemma där vi har tillgång till TV, DVD-spelare samt Internet. Fördelen och anledningen till att vi valt att studera julkalendrarna hemma är att vi då kan bestämma hur många avsnitt som skall studeras mer ingående beroende på tidsomfattning men även beroende på hur länge vi kan fokusera och aktivt studera. Därutöver styr den valda metoden vårt tillvägagångssätt då symboler skall uppfattas och studeras vilket kräver vissa förutsättningar som till exempel att vi har möjligheten att pausa, stoppa eller

upprepa vid behov för att tillgodogöra oss scener med betydande innehåll för vår uppsats med hjälp av anteckningar. För att få en uppfattning om huruvida det skett någon förändring över tid rörande presentationen av könsroller kommer vi att se julkalendrarna i kronologisk ordning.

En del av kapitlen i uppsatsens kommer till viss del delas upp och skrivs separat på grund av tidsramen. Vi kommer dock likväl vara fullt delaktiga i varandras stycken då vi kommer att korrekturläsa varandras skrifter kontinuerligt. Vi kommer även att sitta tillsammans när vi ska skriva uppsatsens olika kapitel och även när vi kommer att studera julkalendrarna för att ha möjligheten att diskutera och reflektera. Vi ser ingen betydande nackdel med att dela upp skrivarbetet då vi har ett liknande sätt att skriva och dessutom har en positiv erfarenhet från B-uppsatsen av detta tillvägagångssätt.

Forskarrollen

Det är viktigt att påpeka att vår studie rörande bland annat hur könsroller presenteras i valda julkalendrar kommer att påverkas av vår roll som forskare men även av syftet med uppsatsen. Sunes Jul är den enda av de valda julkalendrarna som vi själva såg och uppskattade som barn och därför måste vi fokusera på att försöka upprätthålla samma kritiska hållning gentemot den som mot de resterande julkalendrarna. Eftersom vi ej kommer att genomföra några intervjuer utan endast studera julkalendrar finns det ingen betydande etisk aspekt. Dock är det av vikt att förtydliga att vårt syfte ej är att undersöka huruvida SvT och deras programutbud upprätthåller sin jämställdhetspolicy (se sida 12-13) och att uppsatsen således endast berör de fyra julkalendrar vi har valt att studera.

Eftersom vi genom vår pågående socionomutbildning diskuterat, uppmärksammat och läst om bland annat könsroller, maskulinitetsteorier och genus är dessa ämnen något som intresserar oss och därmed också påverkar området som uppsatsen omfattar och likväl uppsatsens innehåll. Då jämställdhet är och har varit under vår uppväxt ett omdiskuterat ämne och ett uppmärksammat område politiskt som resulterat i ett ökat medvetande om exempelvis skapandet av könsroller kommer även detta påverka vår infallsvinkel och angreppssätt. Att vi som forskare går in med oss själva som instrument gällande tolkning, analys, vad som uppmärksammas och ur vilken vinkel det ses är också en viktig aspekt. Även om analysen av empirin kommer grundas i våra egna referensramar, då vår valda metod kräver detta, finns det likväl en teoribildning som ger stöd för det vi vill påvisa.

BAKGRUND

Vårt arbete rör främst julkalendrar och huruvida de bidrar till att återskapa könsroller samt egenskaper som tillskrivs genusen, men eftersom Sveriges Television och Public Service står bakom beslutet att producera samt visa julkalendrarna så anser vi att det är av vikt att i korthet beröra även deras bakgrunder för att ge en mer täckande bild.

Radiotjänst, Public Service och Sveriges Television

Radiotjänst är ett dotterbolag till Sveriges Television, Sveriges Radio och Sveriges Utbildningsradio och således en del av Public Service. Radiotjänst har uppdraget att samla in radio- och tv-avgiften som finansierar de tre ovanstående. Vidare är deras uppgift att se till så att SvT, SR och UR får de ekonomiska resurser som är nödvändiga för att radio- och tv-avgiftsbetalarna ska få de kvalitetsprogram som ovanstående garanterar sina kunder (Om Radiotjänst, 2010-04-22). Lag (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst säger att alla som innehar en TV-mottagare – vilken i lagen definieras som en teknisk utrustning avsedd att ta emot utsändning eller vidaresändning av TV-program även om utrustningen kan användas för andra ändamål – ska betala radio- och TV-avgiften. Dock finns det undantag förutsatt att TV-mottagaren är varaktigt undanställd eller obrukbar och att detta har anmälts till Radiotjänst av den avgiftsskyldige.

Public Service kännetecknas av sitt oberoende av politiska och kommersiella intressen vilket finansieringen genom radio- och tv-avgiften möjliggör. Detta för att objektivt och utan att ta ställning kunna presentera ett flertal infallsvinklar för allmänhetens skull och utan reklamavbrott. Att folk betalar för oberoende media gör det genomförbart för Public Service att tillhandahålla ett programutbud med god kvalitet som ger en bred ansats utan egna intressen (Public Service – Vad får du för radio- och tv-avgiften?, 2010-04-22).

I SvTs sändningstillstånd (18 §) finns bland annat ett förbud mot att sända reklam vilket dock inte omfattar sponsring. Sponsring innebär att ett företag kan visa exempelvis en logotyp som inte på något vis uppmanar till köp av vara eller tjänst. Sponsring får endast sändas i början och slutet av ett program samt i samband med kanalbyten och eventuella pauser i evenemang. Med evenemang syftar de på sportevenemang eller i evenemang där SvT är arrangör såsom exempelvis Melodifestivalen (Om Sveriges Television, 2010-04-23).

Sveriges Televisions jämställdhetspolicy

SvT har en Jämställdhetspolicy (2008) i vilken det anges direktiv för presentationen av kön i såväl programutbud som anställda gällande produktion och dylikt på SvT.

”I varje programkategori ska andelen medverkande kvinnor och män vara lika eller ha en avvikelse på högst 10 procent jämnt fördelat över

ett år. Vid utformningen av programkontrakt ska mål anges för jämställdhet både när det gäller andelen medverkande kvinnor och män samt deras roller i produktion och program”

(2008, s 2)

”I programutbudet ska jämställdheten vägas in och avspeglas såväl i ämnesval och inriktning som i andelen medverkande kvinnor och män”

(2008, s 1)

Vi finner det anmärkningsvärt att SvTs Jämställdhetspolicy enbart fokuserar på den kvantitativa aspekten rörande andelen kvinnor och män och därmed bortser från framställningen och skapandet av genus. Detta kan uppfattas som ett sätt för SvT att undvika att behöva se sitt ansvar i vad de förmedlar angående till exempel könsroller och heteronormativitet. Eftersom SvTs enda krav innebär att andelen medverkande kvinnor och män ska vara lika eller ha en avvikelse på högst tio procent resulterar policyn i en avsaknad av reflektion rörande hur normativt genus framhävs eller ej. Vidare uppfattas SvTs jämställdhetspolicy som ett försök att nå jämställdhet inom SvT samt att detta skall avspeglas i programutbudet, men motiveringen till varför en jämn fördelning mellan medverkande kvinnor och män skulle leda till jämställdhet saknas.

Julkalendern

Julkalendern har inte alltid hetat julkalendern. Den hette fram till 1971 adventskalendern och syftade till såväl tryckta kalendrar som radio- och tv-sända kalendrar. Berättelsen om den tryckta adventskalendern har sina rötter i Tyskland i mitten av 1880-talet där en mamma för att underlätta tiden fram till jul för sin fyraårige son Gerhard gjorde i ordning en färgglad kartong med 24 kakor på. Varje dag från den 1 december till den 24 december fick Gerhard en kaka. Gerhard Lang blev senare i livet delägare på ett tryckeri och inspirerades vid minnet av den färgglada kak-kalendern som hans mamma hade gjort till honom till att vidareutveckla tanken. Detta ledde fram till den första tryckta adventskalendern vilken gavs ut i början på 1900-talet. Den blev en oväntat stor succé och andra tryckerier i Tyskland började inom kort också tillverka adventskalendrar (Adventskalendern, 2010-04-29).

Till Sverige kom idén först när Henny Mörner, ledare av Sveriges Flickors Scoutförbund, från tyska släktingar fått en adventskalender att ge till sina barn. Året som följde, 1934, gavs den första svenska adventskalendern ut av det svenska flickscoutförbundet för att säljas och på så vis inbringa pengar till dem. Kalendrarna från Sveriges Flickors Scoutförbund fick namnet Barnens adventskalender. Aina Stenberg MasOlle, en känd sagoboksillustratör och vykortsmålare, fick uppdraget att rita Barnens adventskalender och gjorde detta varje år fram till 1964. Motivet var familjen MasOlles gård Siljansnäs i Dalarna där små tomtenissar var i färd med olika sysslor utanför på gårdsplanen. Kalendrarna hade 24 luckor, en lucka att öppna för var dag fram till julafton. Första året trycktes Barnens adventskalender i 10 000 exemplar och växte sig snabbt populärare men slutade tillverkas 1964 då Aina Stenberg MasOlle, vid ungefär 80 års ålder, slutade rita motiven. 1973 tog Svenska Scoutförbundet upp Aina Stenberg MasOlles kalendrar till nytryck igen och 1989 såldes 100 000 exemplar (Adventskalendern, 2010-04-29).

Strax efter Sveriges Flickors Scoutförbunds spridning av Barnens adventskalender började andra organisationer tillverka egna kalendrar samtidigt som utländska kalendrar importerades vilket gav Sveriges Flickors Scoutförbund konkurrens. Närmare slutet på 1950-talet började gratiskalendrar figurera på marknaden i reklamsyfte (Adventskalendern, 2010-04-29).

Gällande introducerandet av Barnens adventskalender i Sveriges Radio 1957 så är det producenten Rolf Bergström som ligger bakom det fenomenet. Den idén fick han efter ett besök i en bokhandel där Sveriges Flickors Scoutförbunds kalender såldes. Barnens adventskalender i Sveriges Radio bestod av fem minuters sändning i vilken barn pratade om julförberedelser, sjöng visor och en lucka öppnades i adventskalendern. Året därpå introducerades Barnradions adventskalender som var först med att tillverka en tryckt adventskalender i anslutning till radioprogrammet vilken sedan fanns tillgänglig till försäljning för lyssnarna (Adventskalendern, 2010-04-29).

Adventskalendern i Tv lanserades år 1960 med att ”Titteliture” tog över lucköppnandet i SvT. Det blev mycket populärt och har sedan dess varit ett årligt återkommande fenomen med nya berättelser med mer eller mindre anknytning till julen men alltid knuten till lucköppnande. Den första adventskalendern i färg sändes 1969 och 1971 byttes namnet, som tidigare nämnts, från adventskalender till julkalender. Julkalendern börjar i regel sändas den första december och varje dag fram till julafton den 24 december visas ytterligare ett nytt avsnitt. Den enda julkalendern som inte har sänts dessa datum är Fem myror är fler än fyra elefanter som visades 1977 och utgick från alfabetets 28 bokstäver vilket resulterade i att den började i november istället, för att slutet skulle infalla på julafton som sig bör. Från början var julkalendern bara en liten del som ingick som korta avsnitt i andra program men har med tiden utvecklats till ett eget program där programtiden idag ligger på runt 15 minuter per avsnitt. Då julkalendern har sänts årligen sedan 1960 har detta sedermera blivit en jultradition för många att följa och då särskilt för barn (Adventskalendern, 2010-04-29). De enda julkalendrarna som har gått i repris i SvT, som julkalendrar, genom åren är Teskedsgumman som gick 1967 och sändes igen 1976 samt Trolltider so, sändes 1979 och återigen 1985 (Varsågod – alla SvTs julkalendrar – Julkalendrar i SvT, 2010-04-23). Visst har vissa julkalendrar varit mer eller mindre populära men ingen julkalender har gått obemärkt förbi. Den julkalender i SvT som har varit mest populär genom åren är Teskedsgumman som vid sin första sändningsomgång engagerade två miljoner vuxna och en halv miljon barn. De femtio åren som SvT har sänt julkalendrar har det rört sig om minst en miljon tittare per dag varje år vilket förtydligar dess roll i den svenska jultraditionen (Adventskalendern, 2010-04-29).

Många skådespelare har medverkat i julkalendrarna genom åren, de har varit mer eller mindre kända samt mer eller mindre folkkära men bredden av medverkande ger ytterligare tecken på julkalenderns betydelse i nedräkningen inför jul. I de julkalendrar vi har fokuserat på har vi bland andra sett Peter Haber (Pappa Rudolf), Susanne Reuter (väninna till mamma Karin), Claes Malmberg (fotograf), Annette Stenson-Fjordefalk (Sunes fröken), Eva Rydberg (Kleva/Gloria), Birgitta Andersson (Tova/Daisy), Siw Malmqvist (Fen Dorabella alias Marabella), Lena-Pia Bernhardsson (Häxan Mara alias Dora), Ted Åström (Kotte), Jonas Karlsson (Julhunden), Tomas Bolme (Peppis), Ing-Marie Carlsson (Julkulan) och Kim Anderzon (Julstjärnan).

TIDIGARE FORSKNING

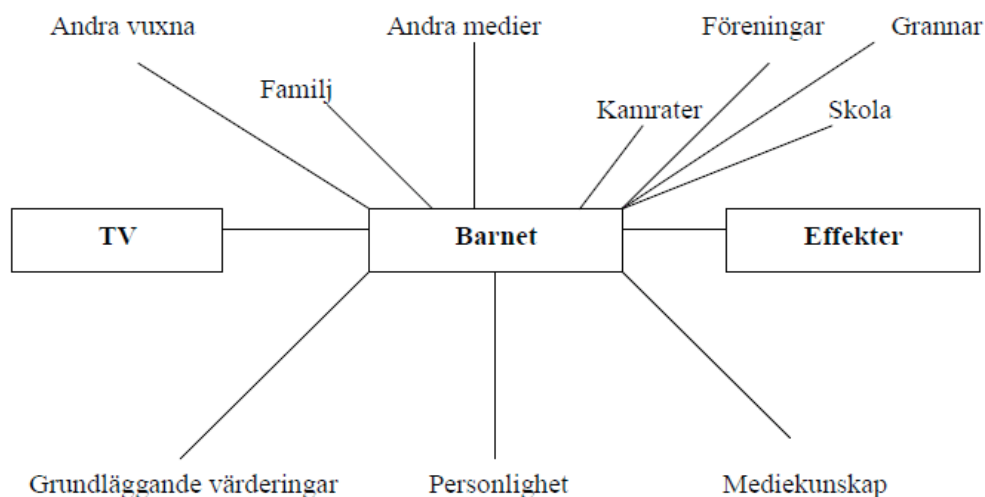
Forskning som rör vårt ämnesval och relevanta aspekter kring det kommer att tas upp i följande avsnitt. Vi kommer att lyfta fram forskning rörande medias påverkan av barn samt studier av ämnen liknande vårt ämnesområde.

Barn och påverkan av Television (Tv)

Anita Werner (1996), professor i medievetenskap, har sammanställt en översikt av forskningen kring Tv och dess inflytande på vår kultur samt de ungas utveckling. I *Barn i Tv-åldern* (Werner, 1996) framkommer att det finns skilda åsikter om hur Tv påverkar människors attityder och beteenden. Viss forskning visar att Tv har stort inflytande medan annan forskning påvisar en obefintlig verkan och i några fall synliggörs en helt motsatt verkan än tänkt men det faktum att media har en inverkan råder det inom forskningen ingen tvekan om. Vidare menar Werner (1996) att medias inflytande på barn är ett starkt minerat fält där det råder många olika åsikter beroende på exempelvis personliga värderingar och erfarenheter. Werner (1996) argumenterar för bredden av forskningsresultat som på vissa områden är motstridiga men vid närmare anblick bara är olika aspekter av samma företeelse som dessutom skiljer sig beroende på miljö, samt att vissa forskningsresultat är relativt säkra men inte har sträckt sig till den stora massan på grund av att det inte stämmer överens med de uppfattningar som gemene man har (ibid).

Werner (1996) menar att de viktigaste dragen i hur forskningen företrädesvis tänkte sig att medierna påverkade människor tidigare framställdes med S-R-modellen vilken stod för att ett budskap (stimulus) skickades ut och orsakade en viss verkan (respons) hos mottagaren. Senare kom forskningen fram till att media inte påverkar alla precis likadant som man tidigare hade trott utan att individen var en bärande komponent i mottagandet och responsen vilket utökade S-R-modellen till S-O-R-modellen där O stod för organism och syftade till individen som mottagare. Ett stimulus ger en respons beroende på individens egna erfarenheter, referensramar och egenskaper. Med tiden har det förtydligats ytterligare att mediernas effekter på barn, och människor överlag, inte är så direkta och linjära som man tidigare trott utan att det hela är mer komplext än så. Det helhetsperspektiv som enligt Werner (1996) är mer aktuellt kan följande figur utgöra ett exempel på. Figuren är en modell som anger faktorer vilka spelar in i hur ett barn mottager information från Tv beroende på vilka referensramar och vilken omgivning denne har. Figuren förtydligar komplexiteten gällande vilken roll samspelet mellan respektive faktorer kan ha samt att den växelverkan som pågår mellan dem komplicerar ytterligare gällande barnets sätt att förhålla sig till Tv och dess innehåll (ibid).

(Werner, 1996, s 12)

Werner (1996) hänvisar vidare till forskning som har inriktats på barnets mentala aktivitet under Tv-tittandet där deras grad av uppmärksamhet och engagemang är av vikt samt det faktum att deras val av program baseras på intresse. Det råder ingen motsättning i forskningen angående uppfattningarna rörande vikten av mottagarens mentala aktivitet samt att medier faktiskt utövar stort inflytande men skillnaderna ligger i uppfattningen gällande inflytandets omfattning samt hur det går till.

Tv som del i barns identitetsskapande?

När det gäller barnens val av Tv-program samt favoritfigurer skickar det enligt Werner (1996) signaler till omgivningen om vilka de är eller vill vara och fungerar på så vis som en del av identitetsutvecklingen där omgivningen ges möjlighet att ge feedback på utsända signaler. Werner (1996) menar att det går att kartlägga hur de olika könen framställs i media men hur detta tas emot och används av flickor respektive pojkar är desto svårare. Vilka rollfigurer som de identifierar sig med kan enligt Werner (1996) vara en användbar angreppsmetod när det gäller att försöka kartlägga hur media påverkar. Ett liknande resonemang förs av film- och barnkulturforskaren Margareta Rönnberg (1997) som betonar vikten av omgivningens feedback när det gäller val av favoritfigurer och vilka rollbeteenden barnet dras emot men hävdar att det handlar mer om att lära sig att se andra perspektiv än att identifiera sig. Rönnberg (1997) bygger sina resonemang på sin egen avhandling samt från 20 års forskning om barn och bildmedia vilka hon har sammanställt i Tv är bra för barn. Vidare menar Rönnberg (1997) att Tv ökar barnets förmåga att se andra synvinklar och därigenom i längden öka dennes moral då upprepandet av andra perspektiv än barnets egna ger en vidsynthet som annars inte hade varit möjlig. Om omgivningen uppmuntrar ett visst beteende hos barnet menar Rönnberg (1997) att barnet favoriserar karaktärer som innehar det beteendet medan en vidare bredd av positiv feedback gällande andra egenskaper hos barnet även utökar favoritfigurens, av barnet, sammansatta identitet. Vidare tar Rönnberg (1997) upp olika feminina rolltyper som flickor huvudsakligen dras till, några exempel är:

- Skönheten; som är attraktiv och fåfång samt hemmahörande i konsumtionssamhället för vilken utseendet främst ett självändamål men även medel för att exempelvis hitta en partner.
- Modern; vilken mer än gärna står tillbaka för andra och uppoffrar sig själv med ändamålet att omgivningen ska ha det bra och då främst de närmast stående.
- Den självständiga (yrkes)kvinnan; som klarar sig på egen hand samt framställs som exempelvis genomskådande, ironisk, intelligent, attraktiv, framgångsrik och ansvarstagande.
- ”Horan”/”Häxan”; som är förförisk och slug eller hänsynslös, känslökall och egocentrisk.
- Den fogliga flickan; som vill vara alla till lags och underordnar sig gärna auktoriteter som sätter fasta rutiner och regler eftersom de skänker henne säkerhet. Även om hon alltid är tillmötesgående, vänlig och omtyckt är hon samtidigt något intetsägande.

Exempel på maskulina rolltyperna som pojkar enligt Rönnerberg (1997) finner ett värde i att sträva efter:

- Polisen/sheriffen; som främst värnar om samhället lag, ordning och rättvisa och således bara agerar i nödvärn. Ibland framställs lagens väktare som aningen komisk med mer lyckosamma och listiga underhuggare vilka löser mysteriet.
- Den hemlige fantomen/räddaren i nöden/superhjälten; är den som i ädelmod och i skygghet ordnar upp saker för andras eller för gemenskapens bästa.
- Vännen/hjälparen; som alltid går att lita på och som tillförlitar sig på sina vänner eller den närmaste grupp han ingår i för att uppnå säkerhet och inte på vapen eller magi. Han är alltid samarbetsvillig och beredd att ställa upp för att dela gott och ont med sina vänner.

Rönnerberg (1997) menar att barnutbudet i Tv präglas av övertydliga könsroller men argumenterar för att det är bra för pojkar såväl som flickor att tidigt lära sig vad som är typiskt flickigt respektive typiskt pojkgigt så att de sedan lättare kan gå in i könsrollen för att så småningom nyansera bilden något. Vidare framhåller Rönnerberg (1997) att Tv inte formar barnets könsroller utan att det görs tillsammans med omgivningen samt att barn gärna tillrättavisar varandra om någon går utanför sin könsroll. Först när de ungefär i 9-årsåldern börjar ifrågasätta sina könsroller är det dock flickorna som är först då Rönnerberg (1997) menar att det verkar vara de som har mest att vinna på en förändring. Sammanfattningsvis menar Rönnerberg (1997) att verkligheten föregår fiktionen och att könsrollerna bäddas in i barnens liv långt tidigare än de skapar sina Tv-preferenser och att förändringen främst måste ske tidigt och då både i hemmen, på dagis och i skolan. Grundmönsterna gällande könsskillnaderna är enligt Rönnerberg (1997) redan inpräntade innan 3-årsåldern (ibid).

Enligt Werner (1996) är medierna dock en del av könsrollsocialisationen i vilka samhällets jämställdhetsutveckling reflekteras då exempelvis kvinnors kontinuerligt växande delaktighet inom alltfler områden i samhället synliggörs. Werner (1996) nämner även att det vanliga är förebilder av samma kön men att det även förekommer manliga förebilder hos flickorna, dock väldigt sällan kvinnliga förebilder bland pojkarna. Vidare berör Werner (1996) svensk forskning

om Tv-tittande och självtillit/självkänsla vilken visade att pojkar respektive flickor som tittade mycket på Tv i 15-årsåldern gick åt olika håll gällande den egna självbilden i 21-årsåldern. Pojkarna hade generellt en mer positiv självbild än flickorna hade vilket Werner (1996) menar kan bero på att Tv bidrar till en positiv självuppfattning för pojkar men en negativ självuppfattning för flickor eftersom män generellt har de ledande rollerna såväl i samhället som i media medan kvinnor oftare har mer underordnade roller. Med det sagt kan det tilläggas att detta enligt Werner (1996) bidrar till en svårighet att se en enhetlig bild av hur man ska vara som kvinna då männen dominerar både i antal samt att de manliga attributen är de som ger större fördelar i samhället (ibid).

Genus & rörlig bild

I Erika Pettersson och Madeleine Rengarts studie (Blommor, bilar och superhjältar, 2009) analyserar de fyra olika barnfilmer med fokus på skapandet av genus och könsroller i rörlig bild för barn. De påvisar att ett upprätthållande av heterosexualiteten som norm förekom i alla fyra filmerna samt att det går att spåra olika attribut och förväntningar angående strävan efter olika saker till de kvinnliga respektive manliga karaktärerna i alla filmerna. I vissa fall går det visserligen att se tendenser till en utökning mot egenskaper som vanligtvis tillskrivs det andra genuset men att grundläggande egenskaper och dylikt ligger förankrade i det egna genuset. Vidare kan Pettersson och Rengart (2009) påvisa en hierarki mellan genusen då det blir allt vanligare att kvinnor rör sig inom barriären för de manliga attributen men att män vanligtvis inte ska röra sig inom sfären för de kvinnliga egenskaperna. Det finns enligt Pettersson och Rengart (2009) en makthierarki där samhället och kulturen skapar genusen samt skapar möjligheter att eventuellt överskrida gränserna för genusen. De problematiserar även att såväl djur som saker personifieras i filmerna genom att de ges kön samt egenskaper och på så vis kan bidra till att förmedla genus vilket i sig blir ett eventuellt bidrag till ett upprätthållande av genusordningen. Avslutningsvis tar de upp att sexualitet, förhållanden samt fortplantning har väldigt liten roll i barnfilmer men att heteronormativiteten är genomsyrande ur andra vinklar (ibid).

I uppsatsen "Lillan är ingen vanlig flicka" jämför Malin Dyrager (2009) julkalendern från 1996 samt den från 2007 med fokus på framställande av genus och könsroller över tid. Forskningen visar att det har skett en ökning av medvetenhet angående frågor som rörde genus och könsroller från 1996 till 2007 i julkalendrarna. I den senare kan exempelvis en omkastning av könsroller urskiljas där kvinnliga karaktärer kan bära upp de typiska manliga attributen och vice versa. Fortsättningsvis argumenterar Dyrager betydelsen av denna omkullkastning för jämställdhetsekvationen då hon menar att lösningen inte ligger i att kvinnor ska bli som män och män som kvinnor. Något som Dyrager finner problematiskt är dock att heterosexualiteten och dess normativa barriär varken utmanas i julkalendrarna som helhet eller av enskilda karaktärer som förekommer i dem. Dyrager argumenterar avslutningsvis det komplicerade med att kartlägga hur julkalendern kan tänkas påverka men betonar att det är vid upprepad exponering för program med liknande könsrollsidentiteter och heteronormativitet som en påverkan kan vara aktuell men att det finns så mycket annat som är med och påverkar (Dyrager, 2009).

Forskning visar att media har viss påverkan vilket innebär att även framställan av könsroller och genus i Tv har betydelse. Detta är av relevans för vår studie då vi har valt att analysera julkalendrar som främst vänder sig till barn som målgrupp.

TEORI OCH BEGREPP

Vi kommer att analysera vårt material med *queer* som teoretisk utgångspunkt då queerteorin ifrågasätter normalitet och avvikelser vilket har relevans i vårt ämnesområde som berör genus och könsroller. Eftersom förklaringarna av queer som teori är åtskilliga kommer vi att välja ut delar av queerteorin som är mest tillämpningsbart på vårt material. Vi kommer även att redogöra för vad som menas i denna uppsats med begreppen *könsroller* och *hegemonisk maskulinitet* för att läsaren ska få en begriplighet i vad som beskrivs. För att få en förståelse för vad queerteorin omfattar och hur den växt fram kommer en historik presenteras för att sedan mynna ut i de teoriaspekter som vi valt från queerteorin.

I *Vad är queer* (2006) menar antropologen Fanny Ambjörnsson att queer kan betyda konstig, pervers eller sexuellt avvikande samtidigt som det också kan betyda en teori om sexualitet och normalitet, helt beroende av vem man frågar. En del hävdar också att queer är en form av aktivism. Ambjörnsson (2006) menar vidare att samtliga ovanstående förklaringar av vad queer innebär kan betraktas som korrekta. Queer fungerar även som ett samlingsbegrepp för homo-, bisexuella och transpersoner (HBT-personer) men används också som ett begrepp att beskriva personer som avviker från samhällets normer. Fanny Ambjörnsson (2006) menar att queer som ämne har en betydande relevans i samhället då queer lyfter upp frågor rörande genus, könsidentitet och makt.

Homofil- och gayrörelsen

Under 1950- och 60-talet drevs frågor om homosexuellas rättigheter under mer eller mindre försiktiga former av den så kallade *homofila rörelsen* (Ambjörnsson, 2006). Frågorna fungerade mestadels som ett verktyg för att kunna leva i samhällen där personer som överskred samhällets sexuella normer diskriminerades juridiskt såväl som socialt. Detta resulterade i att den homofila rörelsen skapade mötesplatser och andra sociala sammanhang för att motverka den isolering som annars kunde uppkomma. Sedermera under 1960- och 70-talet började många använda sig av beteckningen *gay* istället för homofil samtidigt som rörelsen blev alltmer militant. Medan den tidigare homofila rörelsen sökt acceptans från samhället av sina sexuella preferenser ville gayrörelsen istället utmana de strukturer som skapade traditionella könsroller och monogami (ibid). Enligt genusvetaren Tiina Rosenberg (2002) har termen ”gay” använts sedan 1930-talet men fick sin politiska lansering först på 1960-talet, beteckningen kommer ursprungligen från ett försök att beskriva damer med bristande moral (ibid).

I många delar av världen fanns en upprorsanda i och med framväxten av queerrörelsen men också på grund av till exempel Vietnamkriget (Ambjörnsson, 2006). Revolten såg olika ut beroende på vart man befann sig och vilken grupp

men ansåg sig tillhöra. I Sverige tog detta sig i uttryck inom en och samma förening, RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande), som under 1970-talet argumenterade för en tydligare konfrontation mot myndigheter vilka diskriminerade personer som var normavvikande. Ambjörnsson (2006) tar upp ett exempel där man demonstrerade genom att sjukskriva sig eftersom homosexualitet då var sjukdomsstämplat vilket dock ändrades år 1979 (ibid). Förutom att den homofila rörelsens och gayrörelsens metoder skilde sig åt fanns det också olikheter rörande kraven (Ambjörnsson 2006). Den homofila rörelsen koncentrerade sig på att bli assimilerade, alltså att anpassa sig till samhället, medan gayrörelsen lade fokus kring att enas och kunna vara stolt sin identitet samt att skapa en gemenskap och därmed få lika rättigheter som andra minoritetsgrupper i samhället. Ambjörnsson (2006) menar att det finns tydliga paralleller mellan gayrörelsens och kvinnorörelsens utveckling under 1960- och 70-talet. Ambjörnsson (2006) åsyftar att förtrycket mot kvinnor var i stor utsträckning detsamma som förtrycket mot homosexuella men att lesbiska kvinnor blir marginaliserade av gayrörelsen som främst var befolkad av och inriktad på män. Den lesbiska separatismen uppkom då som ett resultat av att många lesbiska kvinnor valde att verka inom kvinnorörelsen istället för den traditionella gayrörelsen. Kvinnorna som valde att engagera sig i kvinnorörelsen menade att det var viktigt att lyfta kvinno solidariteten samt att fanns en skillnad mellan lesbiska kvinnors och homosexuella mäns verklighet då kvinnor saknar de ekonomiska och kulturella förmåner män har. En del hävdade till och med att de homosexuella männen var medlöpare i ett allmänt kvinnoförtryck. Kvinnorörelsen lyfte också frågor kring kvinnoidentitet, kvinnliga uttryck och kvinnliga erfarenheter på samma sätt som gayrörelsen betonade sin enhetlighet (ibid).

Övergången från gay till queer

Fanny Ambjörnsson (2006) poängterar att antropologen och queerteoretikern Don Kulick såg generationsskiftet som en förklaring till varför gayrörelsen övergick till queerrörelsen. Även om gayrörelsens hade tagit till mer slagkraftiga metoder mot diskriminering än den homofila rörelsen ansåg många ändå att den hade för mycket överseende gällande majoritetssamhällets villkor. Att den grupp av HBT-personer som ifrågasatte huruvida gayrörelsen verkligen omfattade alla som ej var heterosexuella ökade var också en anledning till övergången. Gruppen ville således utjämna de interna skillnader som fanns inom gayrörelsen. Ambjörnssons (2006) menar att framförallt transpersoner, transvestiter, ”fjolliga bögar” och så kallade ”butchflator” (manhaftiga lesbiska kvinnor) kände sig ovälkomna i allmänna gaysammanhang och det debatterades huruvida gayrörelsen tagit plats i den vita medelklassmannens värld. Denna utslutning som ägde rum mellan grupperna under 1980- och 90-talet resulterade sedermera i att begreppet ”queer” kom att beteckna alla som ej omfattas av den heterosexuella normen, detta för att undvika en exkludering från respektive grupp men även för att man skulle få möjlighet att slippa behöva identifiera sig som något som inte riktigt stämde överens med den egna upplevda sexuella identiteten (ibid).

Ambjörnsson (2006) menar vidare att queer inte kan betraktas som en bestämd eller avgränsbar identitet utan hellre skall ses som ett kritiskt förhållningssätt gentemot normaliteten (ibid). Adjektivet queer betyder konstig, knäpp och avvikande och har brukats i den engelsktalande världen som något starkt nedsättande begrepp (Rosenberg, 2002). Under 1990-talet blev queerbegreppet mer och mer associerat med obestämda gränser och instabila positioner vilket

resulterade i att queer som teori blev kraftigt debatterat (Rosenberg, 2002)) Fram till idag har begreppet diskuterats, analyserats och värderats vilket gjort att de områden som man vill ska synliggöras politiskt alltjämt uppmärksammas (Ambjörnsson, 2006). Judith Butler är enligt Ambjörnsson (2006) en av queerteorins första och mest framstående forskare och hon menar att queer kommer att fortsätta att förändras, avvisas och överges med tiden, främst på grund av de protester kring den exkludering som ändå förekommer. Sexualiteten har tidigare länge tillhört den medicinska forskningen på grund av att den ansetts höra samman med människans biologiska drifter (ibid).

Queerrörelsens framväxt inom det akademiska fältet

Ambjörnsson (2006) tar upp historiken kring queerrörelsens frammarsch i akademins värld och hur diskurserna över tid har påverkats av detta. Queerrörelsen började ta sin form på 1990-talet i USA och samtidigt började det även röra på sig i den akademiska världen. Queerteorin har tydliga kopplingar till tidigare forskartraditioner rörande homosexualitet och feminism. Forskning som fanns på homosexualitet hade som fokus att kartlägga homosexuellas liv, vanor och erfarenheter men en efterfrågan ökade drastiskt angående en bredare och mer nyanserad och problematiserande diskussion om sexualitet, identitet, utanförskap och hur detta ter sig i samhällen. Fokusen riktades nu istället på hur sexuella normer uppstår, fungerar, upprätthålls och ifrågasätts till skillnad från de tidigare fokusen på avvikande (Ambjörnsson, 2006). Queerforskningen började enligt Ambjörnsson (2006) framför allt ifrågasätta den heteronormativa sexualiteten men ville även problematisera sexualitet som begrepp då det har olika betydelser för olika människor i olika sammanhang. Vidare existerar inte bara en utan flera queerteorier där queer är ett samlingsnamn på olika kritiskt analyserande aspekter av begreppet sexualitet. Sexualitet som ett socialt fenomen har blivit allt vanligare inom forskningen i vilken ett antagande om sexualitet som icke-essentialistisk är en förutsättning (ibid).

Att sexualitet har olika betydelser innebär inte att queerteoretiker försöker reda upp vad som är vad utan snarare att de försöker bredda förståelsen för hur organiseringen och regleringen av det vi kallar sexualitet ser ut i vårt samhälle samt hur identiteter, regler, normer, idéer och handlingar sammantaget blir det vi kallar sexualitet (Ambjörnsson, 2006). Även makt som begrepp är av vikt för queerforskningen och då främst Foucaults syn på makt som inte förutsätter en förtryckare och en förtryckt utan som förekommer överallt i alla aspekter. Språket vi använder är det tydligaste maktelementet gällande vårt klassificerande av varandra vilket på så vis styr vår syn på oss själva och verkligheten. Makt är inte bara undertryckande och hämmande utan även produktiv i den bemärkelsen att vi för att kunna leva tillsammans om större samhällen underkastar oss vissa regler och system som ger viss tillfredsställelse att följa eftersom vi blir accepterade när vi gör det (Ambjörnsson, 2006).

Queerteori

Även om användningen av queer kan se väldigt olika ut finns det likväl gemensamma nämnare rörande avvikelse och ifrågasättandet av normalitet vilket är anledningen till att vi valt att använda queerteori (Ambjörnsson, 2006). Eftersom att queer som teori inte är enhetlig har vi valt att fokusera på två teoriaspekter som verkar inom queerteori, heteronormativiteten samt genus, vilka är tillämpningsbara på vårt uppsatsområde som berör hur stereotypiska könsroller och genus skapas.

Heteronormativitet

Heteronormativiteten är ett av queerteorins centrala områden och handlar om normaliseringsprocesser (Ambjörnsson, 2006). Queerteorin utgår från att heterosexualiteten är kulturellt, historiskt och socialt skapad precis som så många andra typer av social organisering (Ambjörnsson, 2006). Man förutsätter alltså att heterosexualiteten inte är något givet och försöker därmed undersöka hur den skapas, fungerar och upprätthålls. Begreppet *heteronormativitet* står inom queerteorin för de strukturer, lagar, institutioner, handlingar och relationer som vidmakthåller heterosexualiteten som något naturligt, enhetligt och universellt och därmed förefaller som det mest lämpliga sättet att leva på. Queerforskare fokuserar på de system som gynnar ett visst sätt att organisera livet och därmed ej på enskilda personers sexuella handlingar. Att intressera sig för system istället för enskilda individer har varit och är fortfarande ett vanligt angreppssätt bland forskare som studerat annan social organisering såsom exempelvis religion och samhällsklass (ibid).

Föreställningen om vad som är korrekt, fel, önskvärt och orätt har skiftat liksom organiseringen av sexualiteten (Ambjörnsson, 2006). En av de mest grundläggande orsakerna till att heteronormativitetens dominans är att man som kvinna förväntas att leva tillsammans och älska med en man. Men gränsdragningen mellan man och kvinna är också betydande då den sexuella läggningen kräver vetskap om personens kön. Ambjörnsson (2006) menar att vi varje dag göra en rad vardagliga val men att valet rörande om vi har sex med en människa av samma eller motsatt kön har mycket större genomslagskraft än vårt val av till exempel telefonoperatör, frukostbröd eller musik. Fortsättningsvis menar Ambjörnsson att om vårt val av partner innebär att vi klassificeras som homosexuella ger det i sin tur vår omgivning idéer om hur vi klär oss, hur vår tonårstid var, vilken musik vi lyssnar på och så vidare. Detta menar Ambjörnsson (2006) ser annorlunda ut ifall där det rör sig om en heterosexuell relation då förväntningarna ter sig på ett annat sätt. Det blir desto mer komplicerat för den som väljer att inte bry sig om könstillhörighet alls vid val av partner eller kanske vill leva med en man och en kvinna samtidigt då omgivningen kan uppfatta detta som obegripligt och till och med icke trovärdigt (ibid).

Enligt queerteoretiker handlar också heteronormativiteten om en hierarki där det homosexuella förhållandet anses som finare och mer naturligt än till exempel ett homosexuellt förhållande (Ambjörnsson, 2006). Homosexualiteten har varit så pass omstridd att för 100 år sedan riskerade man fängelse som homosexuell och några årtionden senare blev man istället sjukdomsstämplad. Än idag är det inte jämställt mellan homosexuella och heterosexuella även om många av de diskriminerande lagarna mot homosexuella inte längre existerar (Ambjörnsson,

2006). Trots detta känner sig många homosexuella särbehandlade när de till exempel ansöker om adoption då det förekommer en negativ inställning från socialarbetare gentemot homosexuella par som vill adoptera. Ambjörnsson (2006) menar att det i många fall berör barn och reproduktion när särbehandlingen sker då det finns en uppfattning om att homosexuella inte tar något ansvar för samhällets bestånd. Attityder och handlingar skapar också en hierarkisk syn och kan resultera i våld mot personer som har en avvikande sexualitet. Även om Sverige idag anses vara ett land där HBT-personer haft framgång med sina villkor finns det fortfarande en medveten uppdelning av homosexuella och heterosexuella (ibid). Queerteorin menar att upprätthållandet av heteronormativiteten fungerar endast genom att ha en motpol, i detta fall homosexualitet, då man kan avgöra vad man är och inte är (Ambjörnsson, 2006). Ambjörnsson (2006) förklarar detta genom att poängtera att om gränserna för det heteronormativa ändras kommer även uppfattningen om homosexualitet variera och vice versa. Det finns också en inkludering som sker på grund av heteronormativiteten då avvikelser får ett erkännande men som ofta går ut på att exempelvis homosexuella "får vara med" men helst inte synas eller höras (Ambjörnsson, 2006). Rosenberg (2002) menar att filmen *Fucking Åmål* från år 1998 är ett tydligt exempel på detta då filmen handlar om två tonårsflickor som blir förälskade men filmkritiker lade istället fokus på småstadstristess och uppväxtvillor, här får alltså den lesbiska relationen och kärleken en underordnad betydelse (ibid).

Heteronormativiteten som analysverktyg

Att granska något utifrån queerteori innebär att man kritiskt granskar de normer som är kopplade till sexualitet, genus och sexuell identitet (Ambjörnsson, 2006). Heteronormativitet fungerar således som ett verktyg att synliggöra den levnadsmodell, som anses vara mest eftersträvarvärd, som skapas och upprätthålls i den västerländska världen. Heteronormativitet kan se olika ut beroende på plats, tid och rum men baseras på det som anses vara normalt. Vi kommer således att använda heteronormativiteten för att synliggöra de levnadsmodeller som finns i julkalendrarna och då även utröna vad som framställs som normativt normalt. Ambjörnsson (2006) menar att man genom att undersöka hur det normala skapas även undersöker det som är avvikande, vilket också vi gör i den analyserande delen av uppsatsen.

Genus

Den biologiska könstillhörigheten har länge sammankopplats med föreställningarna om vad som är manligt respektive kvinnligt vilket avspeglas i synen på genus (Rosenberg, 2002). Judith Butler menar att både kroppar och egenskaper är effekter av det sociala och kulturella sammanhanget och därmed blir inte idén om kön en objektiv sanning. Judith Butler hävdar att det istället ska betraktas som ett normsystem där regler bestämmer inte bara *att* man ska vara man eller kvinna utan även *hur* man ska vara man eller kvinna, hon kallar detta *den heterosexuella matrisen*. Butler, vars centrala tankegångar kallas *butlerismen*, menar vidare att vi enbart har två positioner att välja mellan, kvinna eller man, och att dessa positioner ställs i motsats till varandra kroppsligt såväl som beteendemässigt och att vi dessutom förväntas åtrå och ha sex med varandra. Det krävs en korrekt koppling mellan kön, genus och begär för att man ska uppfattas som en godtagbar man eller kvinna (ibid). Det vill säga att för att vara kvinna måste man ha en kropp som kategoriseras som kvinnlig men även uppträda enligt

samhällets förväntningar på en kvinna och därutöver åtrå män (Rosenberg, 2002). Queerteorin utgår ifrån att det som upplevs normalt endast upplevs normalt i förhållande till en motsats. Avvikelser från samhällets förväntningar skapar ofta en svårighet i att kategorisera och därmed även en obegriplighet för omgivningen. Om till exempel en person med penis tycker om att bära klänning och smink, har en hög maktposition i ett företag och föredrar att ha sex med män kan detta uppfattas som störande eller skrämmande. Att avvika från den heterosexuella matrisen kan alltså innebära att man uppvisar ”fel” sorts genusbeteende och ”fel” begär (ibid).

Alla måste ha ett kön

När det inte går att avgöra vilket kön ett barn har vid födseln är, det vill säga intersexuella barn, är lösningen oftast plastikkirurgi och eventuella framtida hormonbehandlingar (Ambjörnsson, 2006). Allt för att ge barnet en stabil könsidentitet då det fysiska könet kommer att stämma överens med samhällets förväntningar rörande könstillhörighet. Ett intersexuellt barn utgör ett hot då denne inte går att placera in i ett fack och därmed även kan rubba genusordningen (Ambjörnsson, 2006). Operationen bör i samråd med socialomsorg och läkare ske så tidigt som möjligt. Könet skapas utifrån vad som är lämpligast och enklast och man vill ge personen möjlighet till sexuell umgänge i vuxen ålder. Oftast opereras intersexuella barn så att de får ett kvinnligt könsorgan då det är enklare att skapa en fungerande vagina än en fungerande penis. Men *den heterosexuella matrisen* menar att orsaken till detta är att den fungerande penis förknippas med erektion och utlösning, alltså sexuell njutning, vilket är svårt att rekonstruera medan vaginan är fungerande så länge den är tillräckligt vid att ta emot en penis. Det vill säga att den manliga njutningen är central och att man därmed hellre väljer att operera ett intersexuellt barn till kvinna då kraven inte är lika höga. Detta ger en bild av hur problematiskt och komplext frågan om genus och könstillhörighet är (ibid).

Hur genus skapas

Förutom medicinska och sociala myndigheter finns det också attityder och förhållningssätt hos gemene man som har en avgörande roll som skapar och upprätthåller genusordningen (Ambjörnsson, 2006). När en tjej till exempel väljer att klippa av sig håret, bära ”killskor”, strunta i smink och gå ut som lesbisk kan hon lätt bli utstött från sitt umgänge på grund av för hög grad av avvikelse, ”rätt kropp” men ”fel genusbeteende”. Det blir alltså stötande och provocerande att gå så pass utanför ramarna och ofta anses ovanstående som en överdrift och en revolt. Ambjörnsson (2006) menar att framstå som en ”normal” tjej innebär ofta att vara heterosexuellt attraktiv.

En annan aspekt av hur genus skapas kan man se ur en undersökning som gjorts av Don Kulick bland prostituerade transvestiter i Brasilien, där penetrationen avgör vem som anses vara man (Ambjörnsson, 2006). Den som penetrerar är man och den som låter sig penetreras är icke-man. Här är det alltså inte val av sexpartner utan den sexuella akten som skapar genus. Rosenberg (2002) menar att analyser kring hur maskuliniteter och femininiteter iscensätts dagligen är ett vanligt förekommande i genusforskningen. Ett exempel på detta är hur kvinnor och män väljer att positionera sina ben. Kvinnan med hoppresade ben och mannen med särade ben (ibid). Enligt butlerismen skulle exemplet innebära vara

att männens position tolkas som en expansiv rörelse där synligheten är stor medan kvinnans position med hoppresade ben betyder osynlighet (Rosenberg, 2002)).

”Om genus är mer än ett stigma, en etikett människan bär, så är det en normativ institution som söker styra de sexuella uttryck som utmanar de normativa gränserna för genus”

Judith Butler (Rosenberg, 2002, s73)

Butler menar enligt Giddens (2003) att så länge samhället skapar förväntningar på att män ska vara exempelvis fysiskt starka och ”tuffa” kommer män således sträva efter ett ideal där en viss kroppsuppfattning och ett visst beteendemönster är centrala. Butler hävdar att könsrollsidentiteten utvecklas utefter de upplevda könsskillnader som finns i omgivningen och att det i sin tur resulterar i ett upprätthållande av könsskillnaderna (ibid).

Ovanstående kapitel är en beskrivning av vår valda teori. Då vi förutom vår teori använder oss av begreppen *könsroller* och *hegemonisk maskulinitet* i vår analys är det av vikt att förklara deras definitioner för att öka förståelsen vilket görs i följande avsnitt.

Könsroller

Eftersom *könsroller* är något som finns med i en av våra frågeställningar och även i analysen vill vi återge vad vi syftar på när begreppet används. Vi avser att använda begreppet som ett sätt att beskriva de socialt och kulturellt betingade skillnaderna som förekommer mellan könen (Giddens, 2003). Skillnader i värderingar, status, beteende och normer är således exempel på den separation som könsroller skapar och upprätthåller. Av vikt är att poängtera att könsroller bygger på en föreställning om hur relationen mellan könen bör te sig och att detta sker på ett mer eller mindre medvetet plan. Det vill säga att könsroller även bygger på en stereotypisering (stereotypiska könsroller), som exempelvis att kvinnor lagar mat medan mannen ansvarar för de ekonomiska inkomsterna, där verktyget i sig skapar en skillnad mellan vad som uppfattas som avvikande och vad som anses vara normalt (ibid). Könsrollsbegreppet kommer att användas i analysen av julkalendrarna utifrån de stereotypiska mallarna för respektive kön.

Hegemonisk maskulinitet

Enligt sociologen Connell (2008) är *hegemonisk maskulinitet* ett begrepp för att beskriva den hierarkin mellan olika maskuliniteter som verkar i en viss kontext. Connell (2008) menar vidare att detta leder till patriarkatets legitimitet och att denna överordnade grupp, som då kallas den hegemoniska maskuliniteten, är föränderlig beroende på vilken grupp i samhället som kan bibehålla idén om att vara ett kulturellt ideal samt inneha institutionell makt. Ett exempel på hierarkin i västvärlden är homosexuella mäns underordnad gentemot heterosexuella män. Men förutom homosexuella mäns underordnad finns det även heterosexuella män som utestängs från legitimitetscirkeln på grund av att de anses vara ”töntiga”, ”morsgrisar” eller ”fegisar”, då feminina egenskaper anses vara mindre värda. Det innebär således att även kvinnor per automatik blir underordnade. Den hegemoniska maskuliniteten fungerar som ett ideal och dess idéer och livsstilar adopteras av samhället då det är den ledande klassen.

EMPIRISKT MATERIAL

I följande avsnitt kommer vårt uppsatsmaterial att presenteras i form korta beskrivningar av de julkalendrar som används i denna studie. Gemensamma nämnare för julkalendrarna är exempelvis jultraditioner, äventyr, gemenskap, musik och glädje.

Trolltider (1979 samt 1985)

Sammanfattningsvis handlar *Trolltider* (1979) om ett litet trollsamhälle som är beläget inne i skogen nära en människobostad. I deras lilla glänta skymtas bland annat en nästan övervuxen doktorsväska som Tova, och så småningom hennes syster Kleva, bor i. Även en mossig gammal stubbe sticker fram och i den bor gubben Gorm som är Maktmästare över trollen. Gorm har en son som heter Kotte. Trollen Kleva och Tova byter, på Klevas initiativ, namn under kalenderns gång till Gloria respektive Daisy. Vätten bor under människornas trappa och har utanför sin boning en ypperlig utsikt över gläntan och de små trollvännerna. Vätten hjälper människorna med sysslor och håller ett vakande öga på trollen. I omgivningarna bor även Häxan Mara och Fen Dorabella. De vuxna människorna tror inte på trollens existens, vilket säkerligen bidrar till att de inte ser dem, men det gör barnen vilket dock inte minskar de små varelsernas rädsla för de stora såväl som små människorna. Att trollen är så små bidrar även det till att de vuxna människorna inte ser dem.

Några små äventyr sker under kalenderns gång när exempelvis Kleva/Gloria blir förtrollad, när Tova/Daisy blir tillfångatagen av Bergatrollet, när Vättens osynlighetsluva försvinner samtidigt som Kleva börjar röra sig inne i människobostaden utan några som helst problem samt när Häxan och Fen byter kropp med allt som hör därtill såsom bostad och de funktioner som de förväntas fylla i sina roller som häxa och fe. Speltid: 6 tim 33 min.

Sunes jul (1991)

Familjen Andersson bor i ett villaområde och i julkalendern får vi följa deras bestyr inför julen. Sune fokuserar framförallt på Sophie, en tjej som han tycker om och vill uppvakta medan lillebror Håkan mest ställer till med hyss. Storasyster Anna är den som försöker medla mellan sina bråkiga bröder men helst av allt fokuserar på killar i all oskyldighet. Mamma Karin försöker sig bland annat på att få familjen fotograferad vilket slutar i kalabalik. Pappa Rudolf klantar till det när det ska kokas knäck vilket resulterar i att köksgolvet får läggas om. När Rudolf och barnen ska hugga julgran ute till skogs kommer skogsvaktaren och upplyser familjen om att det är olagligt att stjäla granar. Under ett julbord på en herrgård lyckas Rudolf tända eld på en matta och familjen får skamset men mätta därefter åka hem. Julkalendern är berikad med mycket humor och dråpligheterna är många när man får följa familjen Anderssons resa mot julefriden. Speltid: ca 4 tim 10 min.

Julens hjältar (1999)

En samling med julgransprydnader, eller julsaker som figurerna kallar sig själva, hamnar av misstag i ett soprum i början av december. Vi får följa deras ibland uppgivna men även glädjefyllda bravader för att ta sig tillbaka till lägenheten och upp i granen i år igen. I den här julkalendern får vi träffa Julkulan, Julbocken, Julstjärnan, Ulltomtarna, Peppis och Julhunden. Tillsammans kämpar de för att nå sin plats i julgranen igen och delar skräcken för sopbilen, som de kallar ”Den förskräckliga tuggen”. Julhunden befann sig redan i soprummet när lådan med julgransprydnader bars in av ”vaktis”, vaktmästaren som avskyr allt som har med julen att göra. Egentligen är Julhunden en fotbollsmaskot men vill så gärna passa in och utger sig då för att också vara en julsak. Bocken är mest misstänksam mot Julhundens påstådda julanknytning medan resten av julsakerna gärna vill tro på hans ord. Dock är det med förvirring de bland annat stämmer in i Julhundens julsånger som egentligen är Hammarbys fotbollsramsor med modifierad text. Speltid: 4 tim 52 min.

Superhjärtejul (2009)

På julstjärnan bor Stålhenrik och Supersnällasilversara, två stycken pensionerade superhjältar som får passa barnbarnen medan deras mamma är iväg på egna äventyr. På julstjärnan firar invånarna jul varje dag genom att klä alla granar, baka lussekatter och koka knäck om vartannat. Barnbarnen Vega och Nova får lyssna till Stålhenrik och Supersnällasilversaras berättelser om deras första och största hjältedåd. Vega och Nova ska också bli superhjältar och längtar oerhört efter att få varsin superhjälmantel men det dröjer innan deras superkrafter ger sig till känna. Stålhenrik är gjord av stål och därmed också väldigt stark och Supersnällasilversara kan flyga samt förvandlas till Supersurasunksara om någon säger att hon är dum, Supersurasunksara är argsint och får de flesta skurkaktiga typer att fly men blir återigen Supersnällasilversara när hon antingen får sjunga ”arglåten” eller när någon kallar henne underbar. När Stålhenrik läser ur hjältedådsboken får vi, liksom Nova och Vega, följa deras kamp mot Superskurken Gjerta och hennes följeslagare. Superskurken Gjerta ville få slut på barnens glädje och skratt en gång för alla, detta genom att bli chef på Barnverket och därmed kunna delegera uppdrag vars mål var att förstöra för världens alla barn, men detta skulle Stålhenrik och Supersnällasilversara sätta stopp för. Uppskattad speltid: ca 6 tim.

ANALYS

Eftersom vi valt att använda semiotik som analysmetod kommer julkalendrarna som helhet, men även specifika scener med betydande innehåll utgöra texten och därmed presenteras i följande avsnitt med koppling till vald teori. Relevanta tecken såsom till exempel en dialog, uppvisande av egenskaper eller en handling har således plockats ut med hänsyn till relevans och sedan beskrivits för att få en förståelse för kopplingen mellan empiri och teori.

Heteronormativitet och andra betydande band

Vi har valt att analysera julkalendrarna ur ett queerteoretiskt perspektiv och i denna del kommer fokus ligga på heteronormativitet. Vi kan i samtliga julkalendrarna se tecken som talar för en heteronormativ tvåsamhet men även tvåsamhet som grundas i exempelvis en familj eller en vänskaplig relation. Vi kommer att använda begreppet *kärnfamilj* utifrån Anthony Giddens (2003) definition då en kärnfamilj förklaras som en familjegrupp som består av mamma och pappa, alternativt endast en förälder, samt deras eller dennes barn.

Nedan kommer vi att redogöra för övergripande relationer eller specifika händelser, dialoger eller markerande egenskaper i julkalendrarna som kan vara av vikt för vår studie.

Trolltider (1979)

I *Trolltider* består människofamiljen av mamma, pappa och dotter vilket är det närmaste en kärnfamilj vi kan uppfatta i den här julkalendern. I trollsamhället ser vi Maktmästare Gorm och hans son Kotte men någon mamma varken omnämns eller syns till under julkalenderns gång. Systrarna Kleva och Tova ingår i samma familj men några övriga familjemedlemmar omnämns inte överhuvudtaget. Bland trollen kan vi således inte se några tydliga familjesammansättningar som drar mot den heteronormativa kärnfamiljen men inte heller något som tyder på att det är en medveten handling för att ifrågasätta den normen. När det gäller parförhållanden förekommer inget av det slaget även om Kotte uppenbart är väldigt förtjust i fen Dorabella. Denna förtjusning bleknar drastiskt under perioden när Dorabella blir förbyt till häxa och Mara tar hennes roll som fe.

I början av avsnitt tre ska Mara ge sig iväg från gläntan och då yttras följande:

Kotte: *Det var synd att Dorabella skulle ha så bråttom...*

Mara: *Åh, det där fjåpet!*

Kotte: *Hon som är så söt och snäll!*

Senare när Mara äntligen har gett sig av städar Tova och Kotte undan efter Maras små hyss...

Tova: *Jag tror jag blir tokig på den där Mara!*

Kotte: *Ja, hon är hemsk.*

Tova: *Åh, men det är skönt att vara av med henne för den här gången.*

Kotte: *Ja, fast inte med Dorabella...* (tittar drömskt upp mot himlen)

I avsnitt nio genomförs förvandlingen mellan Dorabella och Mara vilket innebär att Dorabella blir häxa och Mara blir fe. Det är Kleva som leder förvandlingsarbetet med hjälp av de andra och motivet är att lära Mara en läxa samt att de båda behöver lite av varandras egenskaper enligt trollen. I påföljande avsnitt får vi höra ett samtal mellan Kleva och Maktmästare Gorm som lyder:

Gorm: *Kotte och Daisy (Tova) då, var håller dom hus?*

Kleva: *Ja, dom har gått.*

Gorm: *Har de också gömt sig?*

Kleva: *Nej, det har dom inte, dom har gått. Ja, det var Kotte. Han blev så ledsen när han fick se att Dorabella blev så ful. Så Daisy (Tova) var tvungen att trösta honom.*

Ytterligare bekräftelse på Kottes känslor för Dorabella tydliggörs när Kleva under ett litet uppträdande när trollen är samlade till fest i avsnitt 22 härmar olika typer som finns i skogen och publiken får gissa:

Kleva: *Vadå, jag älskar ju bara Dorabella å...*

Publiken: *Kotte!*

Att Kotte är förtjust i Dorabella råder det ingen tvekan om efter att ha sett alla avsnitten som bitvis visar hur Kotte suckar och trånar när Dorabella är i närheten men ovanstående dialoger är exempel på när det uttalas i ord. Då en av de mest grundläggande utgångspunkterna för upprätthållandet av heteronormativitet enligt Ambjörnsson (2006) är att en person av manligt kön förväntas älska en kvinna vilket uppfylls genom Kottes förälskelse till Dorabella. Kottes uttalande om hur söt och snäll Dorabella är talar för att kvinnor ska vara på ett visst sätt för att passa och bli omtyckta. En intressant aspekt är det faktum att Kotte blir ledsen när Dorabella blir häxa och ful för då passar hon inte längre in i vad han tycker om hos eller förväntar sig av en kvinna och då svalnar hans känslor för henne. Att de starka känslor som Kotte hyser för Dorabella svalnar så fort hon förändras är det ingen som reagerar på vilket kan tolkas som att det är helt normalt att så sker. Det kan ur ett queerperspektiv (Ambjörnsson, 2006) fungera som ett upprätthållande av heteronormativitet eftersom Kotte tappar sina känslor för Dorabella när hon inte längre betar sig som, eller ser ut som, en kvinna ska (ibid).

Sunes jul (1991)

Huvudkaraktärerna i *Sunes jul* (1991) är en familj bestående av två föräldrar, pappa Rudolf och mamma Karin, samt deras tre barn, storasyster Anna, Sune och lillebror Håkan. De utgör tillsammans en kärnfamilj som bekräftar den heteronormativa synen på hur samlivet bör ordnas och det finns inget med denna sammansättning som talar emot normerna.

Det inledande avsnittet i *Sunes jul* handlar om när de ska ta foto på hela familjen till julkortet. Alla familjemedlemmarna är uppklädda inför fotograferingen som pappa Rudolf har hyrt in en fotograf för att få till skott. Det visar sig vara svårt att samla hela familjen men det tar mamma Karin hand om. I presentationen av familjemedlemmarna som även den görs i detta inledande avsnitt nämns exempelvis att Sune är

”en obotlig tjejtjusare, han gillar alla tjejer i hela världen men det finns en tjej som han är kär i, Lina Sophie Blixt!” och ”när Sune är tillsammans med Sophie blir han alltid på pussnödig, han måste ha en puss direkt!” samt att storasyter Anna ”tycker mycket om sällskap, speciellt fast sällskap...med killar!”.

Ovanstående exempel talar starkt för upprätthållandet av heteronormativitet i vilken det är givet att killar tycker om tjejer och vice versa. Sunes framställs som en obotlig tjejtjusare som blir ”pussnödig” så fort han är i närheten av Sophie vilket visserligen också kan ses som ett helt vanligt tecken på tillgivenhet men vad vi vill lyfta fram är att det förutsätts att tillgivenheten riktas mot någon av det motsatta könet. Att det enligt Ambjörnsson (2006) är heterosexualitet som är normen och därmed det mest premierade sättet att organisera sitt liv på kan vara anledningen till detta inledande fokus på att män ska älska kvinnor och att kvinnor ska älska män. Detta kan tolkas som en normaliseringsprocess i vilken det synliggörs hur människors samliv bör byggas upp gällande val av partner (ibid). Enligt den heterosexuella matrisen, myntad av Butler, kan de två separata könen, man respektive kvinna, bara existera inom en heterosexualiserad förståelseram där de förväntas åtrå varandra (Ambjörnsson, 2006) vilket inte är något som utmanas i denna julkalender. Det finns inga tecken på annat begär än det heterosexuella begäret vilket talar för att den heterosexuella matrisen är aktuell i stor utsträckning. Vid ett annat nämnvärt tillfälle, närmare bestämt i avsnitt 15, är familjen ute och åker pulka:

Inledningsvis hör vi berättarrösten redogöra för familjens veckotradition att tillsammans göra något, exempelvis spela spel eller dylikt, men att då brukar pappa Rudolf fuska. Den här veckan ska de åka pulka och då kan inte pappa Rudolf fuska men det är likväl så att Sune inte vill åka ikapp med sin pappa med motiveringen att han alltid försöker fuska. Pappa Rudolf och mamma Karin kör ikapp och mamma Karin vinner två gånger i rad varpå pappa Rudolf anklagar henne för att fuska. Karin hävdar upprepade gånger att hon inte har fuskat men pappa Rudolf ger sig inte utan avrundar diskussionen med att säga:

”Jo, det gjorde du, men jag är inte långsint, det är glömt, men gör inte om det!”

Att det är viktigt för pappa Rudolf att vara bättre än mamma Karin är ett tecken på förutsättningen att mannens överordning i en relation är av vikt. Det faktum att mamma Karin är bättre i det här fallet råder det ingen tvekan om vilket uppenbart grämer pappa Rudolf och följderna blir att han anklagar mamma Karin för att ha fuskat vilket kan vara ett försök att släta över sitt eget nederlag. Trots att alla inblandade vet om att pappans anklagelser är utan grund så ger pappa Rudolf sig inte utan insisterar på att hon har fuskat vilket hon dementerar ett flertal gånger tills pappa Rudolf avrundar diskussionen med ovanstående citat. Detta exempel känner vi ger ett starkt intryck av att mannens överordning förutsätts och bibehålls såväl i relationen mellan föräldrarna såsom i familjen i övrigt. Att familjemedlemmarna låter honom hållas tyder på en tyst överenskommelse att låta pappa Rudolf styra och ställa då detta exempelvis kan vara det enklaste sättet att bibehålla husfriden. Det normala är avgörande för upprätthållande av heteronormativitet (Ambjörnsson, 2006) och det normala när det gäller en

heterosexuell relation kan ur Connells synpunkt (2008) handla om mannens överordning gentemot kvinnan. De kvinnliga egenskaperna ses som mindre värda i maskulinitetshierarkin där den hegemoniska maskuliniteten är den dominerande. Det innebär att kvinnor som individer, precis som deras egenskaper, per automatik kan ses som underordnade männen (Connell, 2008).

Julens hjältar (1999)

Julens hjältar (1999) består av ett samling julsaker som av misstag har hamnat i soprummet. Julsakernas värdfamilj är inte ofta förekommande men värt att nämnas är att familjen är en typisk kärnfamilj bestående av mamma, pappa, dotter och son vilket upprätthåller den heteronormativa familjekonstellationen.

Peppis är nedstämd genom hela julkalendern dels för att de befinner sig i soprummet men även för att han saknar sin pepparkaksgumma. I avsnitt tolv närmar det sig Lucia och det händer något i soprummet. Alla julsakerna är samlade utanför lådan och diskuterar när dottern Agnes och hennes tre väninnor kommer in i soprummet för att förbereda sig inför Luciatåget. Peppis blir först väldigt exalterad när han ser Agnes men deppar snart ihop när han inser att Agnes inte kan höra honom.

Peppis: Åh, de där små händerna som klippte ut mig och min kära gumma. Som varje jul lyfte upp mig ur lådan och sa: "Titta, titta, här är ju Peppis! Nu ska du få hänga på den bästa platsen i granen bredvid din kära gumma!" Och nu får jag aldrig mer hänga i en gran. Och gumman hon kastades ut förra året med granen. Och titta hur jag ser ut nu. Hon skulle ändå aldrig känna igen mig som jag ser ut, helt totalt fiasko. Jag är en skam för alla pepparkaksgubbar.

I sista avsnittet blir Peppis dock återförenad med sin pepparkaksgumma som mamman hade hittat under balkongmattan föregående sommar. Agnes hänger genast upp dem bredvid varandra i granen så att deras händer snuddar vid varandra och lyckan är gjord. Det är julafton, julsakerna har lyckats ta sig ifrån soprummet och återigen är de alla tillsammans. Till och med Julhunden hänger i granen med de andra julsakerna. Alla är där de ska vara.

Trots julsakernas platoniska relationer går det att se vissa tecken på heteronormativ tvåsamhet och kärlek då julsakerna har givits en könstillhörighet. Hela Peppis tillvaro är genomgående påverkad av att han saknar sin pepparkaksgumma och hans humör är därefter vilket följer genom julkalendern förutom i det sista avsnittet när de återförenas och lyckan är fullkomlig. Denna saknad förmedlar att Peppis inte är hel utan sin pepparkaksgumma och att livet saknar mening utan henne. Av detta kan en referens dras att det behövs ytterligare en person för att uppnå helhet och fullkomlig lycka. Det är inte bara så att det behövs ytterligare en person, av vikt är även att denna person är av motsatt kön samt föremålet för Peppis kärlek vilket upprätthåller det heteronormativa gällande föreställningen om vad som är normalt gällande val av partner (Ambjörnsson, 2006).

Ulltomtarna är genomgående alltid tillsammans och reagerar i stort sett på samma saker med liknande reaktioner. Den ena ulltomten är en tjej och den andra är en kille. De har inga namn förutom samlingsnamnet Ulltomtarna vilket används både när de tilltalas av någon eller om någon pratar om dem. De är som en enda individ för det går inte att hänvisa till den ena eller den andre. Julkulan agerar lite mamma åt Ulltomtarna vilket blir tydligt vid olika tillfällen men är genomgående för hela julkalendern. När alla julsakerna på julafton åter hänger i granen, tack vare Julhundens modiga insats som möjliggjorde detta, och Ulltomtarna börjar gunga för att ta sig ner till Julhunden så tillrättavisar Julkulan dem, dock med viss värme i rösten.

Julkulan: *Åh, vad ni far runt! Busa inte så att granen börjar barra nu!*

Eftersom Ulltomtarna alltid är tillsammans och vi aldrig får se hur de är utan varandra blir det svårt att inte se dem som ett par av något slag. Deras samhörighet sänder ut tecken på att de behöver varandra och inte fungerar utan varandra. Deras relation kan vara som syster och bror, som vänner eller som ett par vilket är omöjligt att avgöra men av vikt är det faktum att de alltid är tillsammans och tillsynes behöver varandra. Julkulans genomgående omsorg för Ulltomtarna är ett tecken som tyder på att hon är lite som en mamma för dem vilket kan ses som att de tre ingår i en liten kärnfamilj då denne även kan bestå av en förälder med barn. Återigen kan vi hänvisa till det normativa i att det är en kille och tjej som ingår i relationen (Ambjörnsson, 2006) även om det är svårt att påvisa vilken typ av relation det är. Något som sett ur Connells perspektiv gällande makthierarkier (2008) dock kan ses som aningen avvikande i deras relation är att det inte går att se några skillnader könen emellan. Ingen av dem ges mer eller mindre värde av omgivningen och dem sinsemellan förekommer ingen uppenbar maktkamp (ibid).

Superhjärtejul (2009)

Karakteristiskt för *Superhjärtejul* (2009) är relationen mellan Stålhenrik och Supersnällasilversara. Novas och Vegas mamma får vi träffa två gånger genom julkalenderns gång men vi noterar ingen pappa vilket dock inte utesluter förekommandet av kärnfamiljen, i form av mamman med två barn. Att mormor Supersnällasilversara och morfar Stålhenrik tillsynes har en stor del i barnbarnen Novas och Vegas liv när mamman måste jobba är också ett tecken på hur en familjs uppbyggnad ska se ut som även den stämmer överens med den heteronormativa tvåsamheten och kärnfamiljen.

Superhjärtejul inleds med ett uttalande om att Stålhenrik och Supersnällasilversara är ”*ämnade för varandra*” och att Stålhenrik från första stunden han träffade Supersnällasilversara var ”*hennes, för alltid!*”. Vega och Nova blir avlämnade av sin mamma och Stålhenrik börjar läsa ur hjälteboken vilken inleds med den första gången Stålhenrik och Supersnällasilversara bekantade sig med varandra.

Stålhenrik: *Från den stunden var vi oskiljaktiga, utan henne var jag ingen! Men med min silvervän, åh, med min silvervän var jag hel!*

Ovanstående är ett tydligt exempel på att helheten först kan uppnås i en relation med en partner samt att det än en gång handlar det om kärlek mellan man och kvinna vilket bekräftar den heterosexuella matrisen. Återigen framställs denna variant av samliv som den mest premierade i vårt västerländska samhälle eftersom det ger fördelar samt förenklar att leva efter de normer som finns (Ambjörnsson, 2006). Att bryta mot normer är svårare än att leva efter dem och den heterosexuella normen tenderar att exkludera det som avviker vilket leder till att det för många blir oattraktivt att gå emot strömmen (ibid). Nova och Vega som syskonpar innehar olika superkrafter som båda är avgörande för att historien ska sluta gott i avsnitt 24:

De två räddar hela planeten Julstjärnan genom att tillsammans stoppa Gjerta. Vega kan plötsligt flyga och Nova finner också helt plötsligt sin superkraft som innebär att kunna flytta saker med tanken. Nova stoppar julkulan som håller Julstjärnan i kurs genom att, sedan Gjerta slängt iväg den med syfte att förstöra den, sakta ner dess fart i luften och styra den mot sig själv för att slutligen stanna den i sina händer.

Utan Novas och Vegas samarbete så skulle hela pensionärsplaneten Julstjärnan gått ur kurs och försvunnit ut i universum. Återigen har vi ett tecken på att två kompletterar varandra och således är bättre än en. Förvisso kan vi se tecknet som att samarbete är viktigt och att människor måste hjälpa varandra för att klara sig men faktumet att de kompletterar varandra kvarstår och därför kan vi dra slutsatsen att tvåsamheten är det dominanta tecknet även här. Avvikande kan dock vara att det är två av kvinnligt kön som räddar historien och att inga män är inblandade. Förväntningar som kan tänkas finnas gällande kvinnor går emot strömmen här eftersom det är kvinnorna som är hjältarna. Detta kan ses som en handling som inte upprätthåller heteronormativitet (Ambjörnsson, 2006) ur den synpunkt att man har valt att lyfta fram kvinnor som hjältar där det vanligtvis är män som normalt sett räddar dagen samt skyddar kvinnorna.

Normavvikelser och presentation av könsroller i julkalendrar

Nedan kommer vi att redogöra för de normavvikande beteenden och presentationer av könsroller som uppmärksammats under studien av julkalendrarna utifrån ett queerteoretiskt perspektiv.

Trolltider (1979)

I *Trolltider* (1979) heter ett av trollen av kvinnligt kön Kleva, som senare döper om sig till Gloria i ett försök till att skapa en karriär. Kleva uppfattas som rebellisk, bestämd, modig och i viss mån även manipulativ av sin omgivning. Kleva är till skillnad från sin syster Tova viljestark och låter sig inte sina upptåg hejdas av någon. I avsnitt fem för de båda männen Maktmästaren och Vätten en dialog om Klevas hemkomst till gläntan:

Maktmästaren säger: *Nu är det slut på friden!*
Vätten svarar: *Ni får väl se till att hålla styr på henne.*

I avsnitt sex finns ett exempel på Klevas mod när hon bestämmer sig för att gå över till människornas hus:

Häxan frågar Kleva: *Vart ska du då?*

Kleva svarar: *Nej jag ska bara bort där borta där människorna bor.*

Häxan: *Men du sa ju att du var rädd för dom!?*

Kleva: *Men jag är inte rädd för å bli rädd!*

Den första dialogen kan påvisa ett missnöje med Klevas förmåga att ta plats och därmed äventyra rådande normer. Deras dialog åskådliggör att Klevas beteende ej uppskattas och helst ska hämmas. Enligt queerteorin (Rosenberg, 2002) kan avvikelser från omgivningens förväntningar skapa en förvirring och svårighet i att kategorisera och därmed skapa en obegriplighet inför den som avviker. När Kleva inte uppträder som kvinnor förväntas uppträda möts hon av ett motstånd och även en tanke från Maktmästaren och Vätten att hon måste kontrolleras för att bibehålla det lugn som fanns innan Klevas hemkomst. Det vill säga att Kleva inte, enligt Maktmästaren och Vätten, har en korrekt koppling mellan kön och genus som Rosenberg (2002) menar måste finnas för att hon ska uppfattas som en godtagbar kvinna enligt omgivningen. Kleva faller utanför ramen för vad hon förväntas vara som kvinna och Vätten uppmanar Maktmästaren att ”hålla styr på henne”, vilket kan tolkas som att Kleva utgör ett hot mot genusordningen och därmed bör tillrättavisas. I den andra dialogen klargör Kleva att hon inte är rädd för att vara rädd och hon framstår som självsäker och kaxig. Det är tydligt att Klevas svar är oväntat och att Häxan därmed blir förvånad. Detta kan också vara ett tecken på att Kleva som kvinna inte förväntas vara modig och djärv.

Maktmästaren framstår som barsk, konservativ och principfast och Vätten är alltjämt tystlåten, pessimistisk och reserverad men har likväl ett intresse av vad som sker i gläntan där trollen bor och lever. Det går att utröna en slags hierarki mellan männen där Vätten är den som står högst, därefter Maktmästaren och till sist Kotte. Enligt Connell (2008) skulle detta kunna vara ett exempel på hur den hegemoniska maskuliniteten som skapar en maktordning där Vätten anses vara vis och således rangordnas högst. Maktmästaren vill gärna framstå som mäktig och klok men kvinnorna i julkalendern lyssnar sällan på honom och därmed hamnar han lägre i rangordningen. Kotte låter kvinnorna ta hand om honom och vill gärna delta i deras sysslor och eftersom Kotte är den som har mest feminina drag placeras han lägst i jämförelse med den hegemoniska maskuliniteten (Connell, 2008).

Klevas yngre syster Tova uppfattas under hela julkalendern som vimsig, orolig men även omsorgsfull. Tova tar hand om sitt hem och hon värnar om sin omgivning, i synnerhet Klevas och Kottes välmående och trygghet. Tova ber gärna om hjälp, speciellt när det gäller praktiska saker och vänder sig då till Kotte som dock sällan har några färdigheter i det som behöver avhjälpas. Kotte är en god vän till Tova men Tova bemöter och behandlar honom mer som en son då hon ständigt tillgodoser hans behov och ser till att han har det så bra som möjligt. Tova, till skillnad Kleva, passar i stor utsträckning in i rollen som kvinna då hon uppträder enligt omgivningens förväntningar rörande hur en kvinna ska bete sig. Queerteorin menar att det som upplevs som normalt kräver en motsats som då kommer att gestalta det onormala, detta tydliggörs i Klevas och Tovas situation där Kleva avviker och Tova uppfyller kriterierna för att framstå som en godtagbar kvinna (Rosenberg, 2002). Tova tycker även om att laga mat och baka för att sedan kunna bjuda sina nära och kära. Men hennes maträtter och bakverk blir sällan lyckade men detta är något som mörkas av de som blir bjudna. Hennes vimsighet resulterar ofta i att ingredienserna blir fel men hon fortsätter att laga

mat och baka då det är hennes sätt att visa uppskattning. Ovanstående visar hur Tova har förväntningar på sig själv som kvinna då hon anser sig bör kunna laga mat och baka samtidigt som hennes omgivning inte vill sårta henne och då undviker att förtälja sanningen.

Sunes Jul (2001)

Mamma Karin i *Sunes Jul* (2001) har en tydlig roll som omsorgsfull mamma men uppvisar i julkalenderns första avsnitt ett beteende som inte skulle kategoriseras som typiskt kvinnligt.

Mamma Karin är inte speciellt bra på ordning och reda. Med en cigarett i mungipan sopar hon nynnandes ner brödsulorna på köksbänken i närmsta låda. När hon därefter får syn på det överfyllda diskstället med smutsiga tallrikar, glas och bestick tar hon en handduk och lägger över diskberget för att sedan dansa glatt ur köket.

Eftersom *Sunes Jul* (2001) präglas av humor skapar inte ovanstående någon konkret uppfattning om att det är ett försök att ändra uppfattningen om den stereotypiska kvinnorollen utan snarare ett sätt att locka fram skratt hos tittaren. Pappa Rudolf i samma julkalender är den som hjälper sina söner när skidorna ska vallas och julgranen ska huggas, vilket kan tolkas som typiska handlingar som en pappa ska göra, även om hans ingripande ofta slutar i kaos. Han försöker trots allt leva upp till de förväntningar som finns på honom som man men även som far. Julkalenderns huvudkaraktär Sune har till viss del ett normavvikande beteende då han leker med dockor tillsammans med Sophie men å andra sidan är han nervös över hur hans pojkamrater skulle reagera om de fick reda på det eftersom det anses vara en lek för flickor. Vidare har storasyster Anna en tendens att framstå som präktig då hon är den i familjen som sköter sig, ser till att inte de yngre bröderna bråkar och har ett relativt tydligt ”duktig flicka”-syndrom. Anna har därutöver endast intresse för killar vilket gör att hon lever upp till de förväntningar som finns på en typisk tonårstjej.

Julens hjältar (1999)

I *Julens hjältar* (1999) är Julhunden en man som beundras av kvinnorna eftersom han till exempel är modig, uppfinningsrik, humoristisk och gärna tar plats. Julhunden har ett intresse för Julstjärnan (en kvinna), som låter sig charmas av honom. Han lever således upp till de förväntningar rörande hur en man ska vara samt har rätt koppling mellan kön, genus och begär då han är muskulös, kaxig och tycker om kvinnor (Rosenberg, 2002). Eftersom han egentligen inte är en julsak utan en fotbollsmaskot väljer han att ljuga för att få vara en del av gruppen och dess gemenskap. Julbocken som har i viss mån uttalat sig själv som gruppens ledare gör allt i sin makt för att avslöja Julhundens riktiga identitet då det råder viss rivalitet rörande Julstjärnans uppmärksamhet. Julbocken är konservativ, principfast och framstår även som motvalls och tråkig. Julbocken känner sig hotad av Julhunden då Julhunden har egenskaper som till exempel tapperhet och förmågan att underhålla vilket i sin tur leder till att kvinnorna, i synnerhet Julstjärnan, finner Julhunden intressant. Kvinnorna i denna julkalender uppskattar och uppmuntrar det beteendemönster Julhunden innehar. Enligt Butler (Giddens, 2003) skulle det vara ett exempel på hur könsidentiteten skapas och upprätthålls då Julhundens sätt att vara får en positiv respons från framförallt kvinnorna och

därmed ej behöver förändras (Giddens, 2003). I avsnitt 13 finner vi ett betydande innehåll som kan påvisa hur könsroller påverkar våra förväntningar på kvinnor såväl som män:

Ett Luciatåg kan bli julsakernas flyktväg från soprummet och hem till granen. Julstjärnan har en plan som går ut på att lägga sig synligt för barnen som ska förbereda Luciatåget i soprummet och därmed hoppas hon på att bli upplockad och förd till lägenheten där granen finns. Om planen går vägen tror Julstjärnan att familjen kommer förstå att det finns fler julsaker som av misstag hamnat i soprummet och hämta upp dem också. Bocken är orolig då Julstjärnans säkerhet kan vara i fara och bestämmer sig för att hjälpa henne, han tror att om han gör något modigt så kommer Julstjärnan tycka om honom ännu mer. Julstjärnan vill inte ha hans hjälp utan vill klara av sitt uppdrag på egen hand och då drar Julbocken slutsatsen att Julstjärnan inte älskar honom.

Julstjärnan blir upptäckt av en pojke som ska vara med i Luciatåget. Han placerar henne på sin stjärngossestrut och allt verkar gå enligt planeringen. Men precis när Julstjärnans resa mot granen ska börja får hon syn på Julbocken som av en olyckshändelse fattat eld nere på soprumsgolvet. Julstjärnan beslutar sig för att hoppa ned från julgossestruten och rädda Julbocken trots att det innebär att hennes plan går i stöpet. Julstjärnan lyckas släcka elden och därmed rädda Julbocken från att brinna upp. Julbocken är tacksam för hennes uppoffring men frågar Julstjärnan: *Vi behöver kanske inte säga till dom andra exakt hur det här gick till?*

Ovan kan vi utröna hur mannen, Julbocken, inte vill visa sig svag och värnar om att omgivningen ska se honom som orädd, stark och trygg. Julbocken är rädd för att hans vänner ska uppfatta honom som svag och inte alls så hjältemodig som han vill framstå som. Detta kan ses ur ett queerteoretiskt perspektiv då Julbocken vill upprätthålla sin könsidentitet samt alla de egenskaper han förväntas ha som man (Rosenberg, 2002). Kvinnan, Julstjärnan, låter Julbocken fara med osanning just för att inte riskera att han känner sig oduglig som man. Julbocken drar även slutsatsen att Julstjärnan inte älskar honom då hon inte vill ha hans hjälp vilket kan tyda på att Julbocken tror att det som krävs för att en kvinna ska älska en man är att denne är modig och värnar om kvinnans säkerhet.

Julstjärnan och Julkulan är båda av kvinnligt kön och lever båda upp till de förväntningar som finns på kvinnor. Utseendemässigt är Julkulan rosa och givetvis rund och Julstjärnan är vit och full med glittriga attiraljer. De karakteriseras av att de båda är omsorgsfulla, oroliga och något naiva. Intressant är också att deras enda dispyt sinsemellan handlar om deras utseende då Julstjärnan pikar Julkulan för hennes storlek.

Superhjultejul (2009)

Det är tidig morgon den 13 december när Stålhenrik och Supersnällasilversara anordnat ett Luciatåg. Nova och Vega spanar utanför fönstret och tror först att det är spöken de ser. De blir lättade när dörren öppnas och det är mormor, morfar och ett gäng andra pensionerade superhjältar som kommer in och inte spöken som de

först trott. Stålhenrik är Lucia och Supersnällasilversara är tärna, resten av tåget består av stjärngossar, en pepparkaksgubbe och flera tärnor. Tillsammans sjunger de luciasånger och dansar medan Nova och Vega är publik.

Eftersom det traditionellt sett är en kvinna som är Lucia blir detta ett normavvikande beteende. Även om diskussionen kring vilken könstillhörighet en Lucia bör ha börjat luckrats upp anses en man som Lucia fortfarande som avvikande. I *Superhjärtejul* (2009) uppmärksammar varken Nova eller Vega att Stålhenrik bär Luciakronan men scenen är humoristisk vilket gör att det uppfattas mer eller mindre som ett sätt att underhålla än ett försök att faktiskt utmana de rådande normer som finns i samhället rörande om en man kan vara Lucia eller inte. Vidare i *Superhjärtejul* (2009) finner vi att Supersnällasilversara och Stålhenrik i viss utsträckning avviker från den stereotypiska könsrollsmallen. Supersnällasilversara är den som älskar äventyr, är modig och impulsiv, dock något naiv då hon tror gott om alla, medan Stålhenrik framstår som feg, tafatt och klumpig. Vidare finns även en karaktär vid namnet Gjerta som också kan uppfattas som avvikande då hon som kvinna har en maktposition. Hon är också ond, manipulativ och egoistisk vilket möjligtvis ej uppfattas som typiska kvinnliga egenskaper. Supersnällasilversara samt döttrarna Vega och Nova bär dock klänning medan Stålhenrik har en helkroppsdräkt vilket kan tolkas som att man fortfarande gör en skillnad på hur kvinnor och män bör klä sig. Dessutom är Stålhenriks dräkt vadderad för att få honom att se stark och muskulös ut.

Kvinnliga kontraster och fördummade män

I såväl *Trolltider* (1979) som *Superhjärtejul* (2009) ser vi exempel på kvinnor med nästintill extrema motpoler gällande egenskaper. Skillnaden är dock att det i *Superhjärtejul* (2009) är Supersnällasilversara som, när någon kallar henne dum, förvandlas till sin egen motpol Supersurasunksara medan det i *Trolltider* (1979) handlar om motpolerna fen Dorabella, vilken står för allt det goda och naivt godtrogna, kontra häxan Mara, som karakteriseras av det onda och det sluga. Något som vi kan notera i alla julkalendrarna är att några av männen framställs som aningen fördummade och tafatta. Med fördummade kan ett exempel vara i avsnitt 2 i *Trolltider* (1979) när Kotte ombes hämta saker till de tre bakande damerna Tova, Dorabella och Mara och först kommer tillbaka med fel blommor för att sedan lyckas hämta ett porslinsägg istället för ett riktigt vilket Mara inte är sen att påpeka med skadeglad ton. Tafatt, klumpig och aningen dum är såväl Stålhenrik som pappa Rudolf men på olika sätt. Pappa Rudolf försöker i avsnitt fem visa sig häutig genom att göra hemmagjord skidvalla till pojkarna så att de ska kunna ge sig ut i backarna men projektet ter sig mest misslyckat fast med ett komiskt inslag då pappa Rudolf inte alls verkar inse sitt nederlag. Stålhenrik är däremot mer genomgående tafatt och klumpig vilket dels kan härledas till hans fysik med åsyftande på hans storlek samt att han rör sig stelt dels även hur han är, vad han gör, vad han säger och hur han säger det. Dock finns det tillfällen när det framträder tydligare än andra gånger och ett av de tillfällena är i övergången från avsnitt 21 till avsnitt 22 när Gjerta lurar honom att utföra uppdrag för hennes räkning i form av att förstöra barnens födelsedagar med motiveringen att födelsedagar bara bidrar till magont på grund av all tårta och ofrivilligt umgänge med tråkiga kusiner.

RESULTAT

Rörande könsroller har vi i analysen beskrivit ett antal kvinnliga och manliga karaktärer i julkalendrarna som lever upp till de förväntningar som finns på respektive kön samt även de karaktärer som avviker från rådande normer. Nedan följer en presentation av vårt resultat vilket innefattar en överblick av hur männen respektive kvinnorna framställs i våra utvalda julkalendrar.

Representanter av det manliga könet

I *Trolltider* (1979 och 1985) och *Julens hjältar* (1999) finns exempel på två manliga auktoritära karaktärer, Maktmästaren och Julbocken, vars roller liknar varandra då båda till exempel innehar en mer eller mindre uttalad maktposition. Maktmästaren och Julbocken är båda principfasta, konservativa och de vill gärna vara starka ledare. Även om de andra karaktärerna av och till ej uppmärksammar eller lystrar till sina ledare finns det likväl en tyst överenskommelse om vem som är ledare, det vill säga Maktmästaren och Julbocken. Vätten kan också kategoriseras som en manlig ledartyp då han, precis som Maktmästaren, är den som ordnar och styr upp saker, håller koll på vad som händer och rådfrågas när problem uppstått. Maktmästaren, Julbocken och Vätten lever därmed upp till de förväntningar som finns på en man i och med deras egenskaper och är därutöver överordnade då de är högt positionerade i den hierarkin som råder mellan kvinnor och män men även inom gruppen som helhet. Även om Julhunden inte har en tydlig maktposition framställs han ändå som ett slags manligt ideal då han charmar kvinnorna, är modig och dessutom den som räddar julsakerna i slutändan. Förutom de män som har auktoritet går det även att urskilja andra typer av manliga könsroller där kvinnorna förväntar sig att männen ska kunna lösa till exempel praktiska problem men att männen ifråga oftast inte behärskar att lösa problemen. Rudolf i *Sunes Jul* (1991) och Kotte i *Trolltider* (1979) är exempel på två mindre maskulina män som presenteras och till viss del avviker från de förväntningar som finns på vilka egenskaper män bör besitta.

Männen utmärker sig inte när det gäller känslomässiga roller med undantag från Peppis som öppet tillsynes har kontakt med sina känslor. De övriga männen visar inte sina känslor öppet samt har även i de fall de hyser känslor för någon specifik svårt för att berätta detta för kvinnan ifråga vilket kan tyckas vara typiskt manligt. De få fall då en man visar sig känslig kan enligt Connell (2008) ses ur perspektiv som rör maskulinitetshierarkier och således hamnar lägre ner i hierarkin på grund av feminina drag. En annan tendens som återkommer är att männen ofta framställs som lite tafatta och fördummade. Det faktum att männen innehar maktpositionerna, förutom i *Superhjeltejul*, men tillsynes verkar sakna de egenskaper som krävs för att faktiskt leda andra människor strider även det mot den manliga normen. Vidare kan det urskiljas att vissa av männen inför majoriteten gärna vill framstå som modiga och säkra även om så inte är fallet. Det kan då i vissa fall vara helt i sin ordning att enstaka personer, kvinnor i dessa fall, har vetskap om mannens svaghet rörande situationen men att hon håller detta för sig själv för att inte äventyra mannens känsla av duglighet.

Det kvinnliga könets representanter

Gällande presentation av kvinnliga könsroller finns det även här en del variation men präglas av ett normativt kvinnligt ideal. I samtliga julkalendrar förutom den från år 2009 är kvinnorna i en mer eller mindre underordnad position. Avviker de från rådande normer, som till exempel Kleva i *Trolltider* (1979) vill männen gärna hämma deras beteenden då vi antar att de utgår ifrån att det kan hota genusordningen. Även om kvinnorna ibland framstår som de som är mest äventyrslystna finns det ändå ett intresse att vända sig till männen för att få någon slags bekräftelse. Kvinnorna är även i mångt och mycket omsorgsfulla och värnar om sin omgivning vilket också kan sammankopplas med den stereotypiska kvinnokönsrollen. Därutöver är fåfänga något som återfinns i större utsträckning hos kvinnorna än hos männen. Det är först i *Superhjärtejul* från år 2009 som kvinnorna har en högre maktposition än innan och därmed inget betydande behov av en mans egenskaper och heller ingen tanke om att det krävs en man för att bli ”komplett”. Supersnällasilversara är både modigare och mer äventyrslysten än Stålhenrik vilket ger en bild av en stark kvinna som går sin egen väg och ej låter sig begränsas på grund av sin könstillhörighet. I julkalendern från år 2009 finner vi också Gjerta som är den enda kvinnan i vårt material som har en uttalad maktposition. Det är dock värt att poängtera att hon nyttjar makten med onda avsikter och även misslyckas med sina uppdrag och i sin roll som ledare.

När vi försöker urskilja vilka egenskaper karaktärerna tillskrivs utifrån deras könstillhörighet kan vi övergripande notera att det bara är kvinnor som har de känslomässigt utsvävande roller. Vissa av dem är väldigt arga och elaka, några står för stor omsorg och godhet medan andra står för nästintill obefintlig avsaknad av rädsla och stor lust efter äventyr. Det kan ses som banbrytande och ett frångående från den stereotypiska könsrollen som kvinna att kvinnor karakteriseras av egenskaper som exempelvis mod och äventyr. Däremot är det stereotypiskt könsbundet att det allt som oftast är kvinnorna som karakteriseras av egenskaper såsom omsorg och öppet visad kärlek och således ett tänkbart bidrag till att upprätthålla rådande genusordning. Att det är kvinnor som framställs med ondsinta egenskaper i vissa rollkaraktärer kan härleda till kvinnor som manipulativa och elaka vilket däremot strider mot den stereotypiska kvinnan som snarare tillskrivs som omsorgsfulla och kärleksfulla. Vidare kan kvinnors känslostormar såsom exempelvis ilska och surhet - men även de positiva känsloreaktioner som förekommer - anses vara stereotypiskt könsbundna då drama och häftiga reaktioner ofta förknippas med kvinnlighet.

Skillnader över tid

Gällande presentation av kvinnliga könsroller förekommer det i samtliga julkalendrar, förutom *Julens hjältar* (2001), kvinnor som avviker från sina könsroller då de inte räds för vad andra ska tycka. Men samtidigt karakteriseras kvinnor i samtliga julkalendrar, förutom *Superhjärtejul* (2009) där de för första gången framställs som hjältinnor samt erhåller maktpositioner, av omsorg gentemot sina anhöriga och sin omgivning, är tillsynes underordnade samt att de inte utmanar genusordningen. Rörande männen kan vi se en likhet mellan framställningen av männens könsroller i *Trolltider* (1979) och *Julens hjältar* (1999) då vissa är konservativa, ledarskapstyper medan andra är pessimistiska och reserverade. Ännu en likhet finns i *Sunes jul* (1991) och *Superhjärtejul* (2009) gällande presentationen av manliga könsroller då Stålhenrik såväl som pappa

Rudolf är tafatta, klumpiga och aningen fördummade. Övertid kan vi inte utröna några betydande skillnader rörande mäns könsroller förutom att Stålhenrik i *Superhjärtejul* (2009) har en underordnad roll gentemot Supersnällasilversara. Men att kvinnor är hjältinnor och dessutom har maktposition i *Superhjärtejul* (2009) är den mest uppseendeväckande skillnaden som vi kan utröna över tid.

SLUTDISKUSSION

Resultatet av denna studie har i viss mån förundrat oss och då särskilt det ständiga och återkommande fördummandet av män samtidigt som de ändå bibehåller ledarroller i de tre första julkalendrarna trots att dessa ledarroller i vissa fall inte tas på allvar men ändå erkänns. Kvinnornas överordning i *Superhjärtejul* (2009) var en annan aspekt som vi förvånades över eftersom det omkullkastar rollerna rörande makt könen emellan. Däremot finner vi dock i de kalendrarna från år 1979, 1991 och 1999 att kvinnorna står för det omsorgsfulla och förmågan att visa känslor vilket vi i viss utsträckning förväntat oss. Vi vill poängtera att vi har reflekterat över de förväntningar vi har haft och således letat efter tecken som tyder på motsatsen men tillsynes utan större framgång. Nämnvärt är även att kvinnan, Gjerta, som i *Superhjärtejul* (2009) besitter den ledande maktpositionen tilldelas onda egenskaper och därutöver misslyckas i sin roll som ledare. Detta kan förvisso härledas till att det onda ofta förväntas besegras i film eller dylikt oavsett könstillhörighet, speciellt i sådant som riktas emot barn då det allt som oftast finns en sensmoral i produktioner riktade mot barn i vilken det onda och det goda ställs emot varandra med fokus på vad som är rätt eller fel. Även om det troligtvis inte ligger någon djupare innebörd i Gjertas onda och misslyckade ledarskap finner vi det ändå frustrerande att den första kvinnan i en maktposition som återfinns i vårt material nyttjar sin position med onda avsikter och dessutom inte lyckas i sin roll som ledare. Men en tanke väcks om det kanske är sensmoralen som är viktigast när det gäller det barn tittar på och att könstillhörighet kanske inte spelar så stor roll för dem, även om det känns som att Dyrager (2009) har en viss poäng när hon argumenterar för att en upprepad exponering av stereotypiska könsroller och genus faktiskt bidrar till en reproduktion av den rådande genusordningen.

I vårt material är det endast kvinnorna som påvisar fåfänga och har utsmyckade kläder och kroppar vilket återigen leder till en reflektion kring Dyragers (2009) diskussion kring upprepad exponering av stereotypiska könsroller. Eftersom det finns ett genomgående fokus från år 1979 till år 2009 gällande det kvinnliga utseendet i julkalendrarna finner vi det problematiskt då det i viss mån kan sända ut signaler att kvinnor bör vara måna om sitt utseende i större utsträckning än män. Även om den senast sända julkalendern innefattar en kvinnlig hjältinna är hon likväl utsmyckad med pärlor och klädd i en silverklänning vilket antyder att det fortfarande läggs större vikt vid att kvinnan ska vara tilltalande och attraktiv. En vidare parallell, kring intresset för det egna men också andras utseende, kan ytterligare dras till samhällets tendens att belysa och marknadsföra vikten av att ta hand om sitt utseende då det i viss utsträckning anses finnas en koppling mellan hälsa, status och utseende. Vårt att poängtera är att vi inte ser julkalendrarna som en syndabock för dagens utseendefixering utan endast vill lyfta problematiken med att främst det kvinnliga utseendet framhävs som något centralt i hur människor värderar sig själv men också andra.

Den forskning som Werner tar upp angående Tv och ungdomars självkänsla där fokus ligger på kvinnliga respektive manliga förebilder är intressant ur aspekten att forskningen hävdar att pojkarna generellt sett har högre självkänsla för att de

har fler förebilder att identifiera sig med eller relatera till än flickorna har. En parallell till vår studie rörande hur kvinnliga respektive manliga förebilder framställs resulterar således i en uppfattning som övergripande visar de manliga förebilderna som aningen fördummade eller maktlystna medan de kvinnliga förebilderna främst framställs som goda, omsorgs- och kärleksfulla. Vi uppfattar framför allt två stycken karaktärer i julkalendrarna som utmärker sig vilka är Julhunden i *Julens hjältar* (1999) samt Supersnällasilversara i *Superhjärtejul* (2009). Julhunden strävar inte efter att vara ledare men individerna i hans närhet lyssnar på honom och han på dem. Att hans omgivning tyr sig till honom kan bero på att Julhunden exempelvis är humoristisk, modig, charmig, uppfinningsrik och gärna ifrågasätter rådande ordning. Supersnällasilversara är förvisso något naiv men samtidigt är hon modig, drivande och självständig. Vanligtvis skulle möjligtvis Supersnällasilversaras attribut tillskrivas det motsatta könet, vilket således betyder att Supersnällasilversara bryter mot det normativa. Detta kan ur Rönnberg synvinkel bidra till att öka barnens vidsynthet rörande exempelvis könsroller eftersom SvT i Superhjärtejul till viss del utmanar heteronormativiteten genom att manliga attribut tillskrivs en kvinna.

Att tänja på gränserna gällande de vedertagna egenskaper som verkar vara knutna till könsrollerna anser vi kan bidra till ett vidgande av barns, såväl som vuxnas, referensramar. Hit hör dock att det, om vi ser till modellen som Werner (1996) framför, finns så mycket annat som bidrar till huruvida mottagaren tar till sig det som visas. Exempelvis egenintresse, dennes omgivning samt huruvida omgivningen uppmuntrar de nya idéerna eller avfärdar dem. Både Werners (1996) och Rönnbergs (1997) argumentation angående vikten av omgivningens feedback känns relevant då julkalendern har åtminstone en miljon tittar per avsnitt och att vi därför kan dra slutsatsen att julkalendern tilltalar barn. Troligt är även att de kan relatera till eller identifiera sig med de rollfigurer som förekommer då intresset av julkalendern tillsynes är högt.

Vidare har vi uppfattat karaktärer som i viss utsträckning passar in i de rolltyper som Rönnberg (1997) menar tilltalar flickor respektive pojkar. Tova (Daisy) passar in i beskrivningen på *modern* då hon värnar om sin omgivning och som dessutom bemöter Kotte som en son och Supersnällasilversara kan tänkas vara *den självständiga kvinnan* då hon är både driftig samt oberoende av omgivningen. Ovanstående karaktärer är enligt Rönnberg (1997) två stycken feminina rolltyper som flickor kan tänkas identifiera sig med. Gällande maskulina rolltyper har vi två karaktärer som mer eller mindre införlivar Rönnbergs beskrivningar (1997). Maktmästaren som *polisen/sheriffen* då han är värnar om ordning och reda och Vätten som *Den hemlige fantomen* eftersom han är något reserverad men ändå vakar över trollsamhället och även tar hand om sysslor. Men precis som Rönnberg (1997) påpekar är valet av favoritfigur något som grundas i vilket beteende omgivningen uppmuntrar.

En annan aspekt vi finner anmärkningsvärd är att allt uppenbarligen måste ha ett kön eftersom till och med en julkula och en julstjärna tillskrivs en könstillhörighet med egenskaper som speglar könet. Även Pettersson & Rengart (2009) påpekar att både saker och djur tenderar att bli personifierade genom att ges ett kön samt egenskaper vilket vi finner problematiskt eftersom ingenting verkar få vara könlöst. Det må så vara att barn kanske inte reflekterar över könstillhörighet men det kan vi egentligen inte veta såvida vi inte provar att ha med exempelvis könlösa saker och djur i program som har barn som målgrupp. Det är på många

sätt onödigt att till och med egentligen döda ting ska ha ett kön som dessutom kommer med egenskaper vilka oftast speglar könstillhörigheten. I verkligheten råder samma problematik gällande barn som föds intersexuella då det verkar läggas stor vikt vid könstillhörighet från barnets omgivning. Att allt och alla ska ha en könstillhörighet verkar vara fundamentalt då det tillsynes råder svårigheter att överhuvudtaget prata om levande ting om denne inte har ett kön.

Vi har tidigare diskuterat SvTs jämställdhetspolicy (se sida 12-13) då vi finner det problematiskt att policyn endast fokuserar på antalet medverkande kvinnor och män och bortser från genusaspekten. I vårt material uppfyller SvT sin jämställdhetspolicy då det är ungefär lika många män som kvinnor som medverkar i julkalendrarna. Vidare har vi en förståelse för att SvT ej kan ha en policy som garanterar att genusperspektivet avspeglas i exempelvis programutbud såväl som i medverkande skådespelare, men vi anser att SvT ändock skulle kunna ha en formulering i sin policy som påvisar att reflektionen kring skapandet av genus existerar.

Även om vi anser att Werner (1996) har en poäng angående att det är ett oerhört komplext område att försöka påvisa exempelvis Tv:s påverkan på barn och således av vikt att hela tiden reflektera över vad olika budskap kan medföra så vill vi ändå betona att denna studie ger en viss insyn i återkommande fenomen. Dessa återkommande fenomen kan tänkas återskapa könsroller och genus vilket därför är viktigt att belysa. Julkalendrar är något vi uppskattade som barn och än idag kan underhållas av men vi efterfrågar ett bredare spektra av karaktärer som inte låter sig hejdas av heteronormativiteten och som heller ej begränsas av sin könstillhörighet. Vi delar Dyragers (2009) resonemang kring att lösningen inte betyder att kvinnor ska bli som män och vice versa. Vi anser dock att det bör ligga i SvTs intresse att gynna sina tittares vidsynthet genom ett ifrågasättande och ett utmanade av vad som betraktas som normalt respektive avvikande.

REFERENSLISTA

Ambjörnsson, Fanny (2006) *Vad är queer?* Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Connell, R. W. (2008) *Maskuliniteter*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB (andra upplagan)

Dyrager, Malin (2009) *Lillan är ingen vanlig flicka*. Norrköping: Linköpings Universitet (kandidatuppsats)

Giddens, Anthony (2003) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur (tredje upplagan)

Jämställdhetspolicy för Sveriges Television (2008)

Lag (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst

Lindgren, Simon (2009) *Populärkultur – Teorier, metoder och analyser*. Malmö: Liber AB (andra upplagan)

Pettersson, Erika & Rengart, Madeleine (2009) *Blommor, bilar och superhjältar*. Norrköping: Linköpings Universitet (kandidatuppsats)

Rosenberg, Tiina (2002) *Queerfeministiks agenda*. Stockholm: Bokförlaget Atlas

Rönnerberg, Margareta (1997) *TV är bra för barn*. Stockholm: Ekerlids förlag

Werner, Anita (1996) *Barn i TV-åldern*. Lund: Studentlitteratur

Internet

Adventskalendern

><http://www.nordiskamuseet.se/Publication.asp?publicationid=5371&topmenu=4>
< 2010-04-29

Jämställd förskola och skola ><http://www.jamstalldskola.se/vad-ar-jamstalldhet/vad-ar-jamstalldhet.shtml>< 2010-05-05

Om Radiotjänst ><http://www.radiotjanst.se/sv/Om-Radiotjanst/>< 2010-04-22

Om Sveriges Television ><http://www.radiotjanst.se/sv/Public-service/Om-SVT/>< 2010-04-23

Public Service – Vad får du för radio- och tv-avgiften?

><http://www.radiotjanst.se/sv/Public-service/>< 2010-04-22

Varsågod – alla SvTs julkalendrar – Julkalendrar i SvT

>http://svt.se/2.114298/1.1749420/julkalendrar_1960_2009?lid=puff_1749360&lpos=extra_0< 2010-04-23

Övriga källor

Julens hjältar (1999) – produktionsbolag: Sveriges Television; ansvarig utgivare: Daniel Alfredson; manus: Johan Bogaeus, Malin Lagerlöf; regi: Stephan Apelgren. Stockholm: Vision Park Video, 2001 (DVD)

Sunes jul (1991) – produktionsbolag: Sveriges Television; ansvarig utgivare: Daniel Alfredson; manus: Anders Jacobsson, Sören Olsson; regi: Stephan Apelgren. Stockholm: Svensk Filmindustri (SF), 2004 (DVD)

Superhjultejul (2009) – produktionsbolag: Sveriges Television; manus: Anders Sparring, Jan Vierth, Pascale Vallin Johansson; regi: Carl Engлёn. Ej utgiven än, släpps 20 oktober 2010. Streamat från
><http://www.dailymotion.com/user/superhjultejul>< 2010-05-21

Trolltider (1979) – produktionsbolag: Sveriges Television; ansvarig utgivare: Susanna Thunell; manus: Camilla Gripe, Maria Gripe; regi: Christina Lagerson. Stockholm: PAN Vision Publishing AB, 2007 (DVD)